

Advokatrapport Gorrisessen Federspiel

Juni 2011

Aluminiuliorfissamut tunngatillugu nunanit
allanit su-
lisoqarsinnaanermut nunat assigiinngitsut
akornanni pisussaaffinnut attuumasunik
kalaallit inatsisaannik, danskit inatsisaannik
nunallu tamalaat akornanni pisussaaffinnut
tunngasunik Namminersorlutik Oqartussanut
nassuiaat

19. aug 2011
Sagsnr. SJ-STD-MCHR
Dok. Nr. 708071

Postboks 1601
3900 Nuuk
Tlf. (+299) 34 50 00
Fax (+299) 32 56 00
E-mail: isiin@nanoq.gl
www.nanoq.gl

1	Pingaarnertut naliliinerit.....	4
1.1.1	Nunani tamalaani akisussaaffiit.....	4
1.1.2	Ilaatitaanngitsut.....	4
1.2	Kalaallit Nunaanni inatsisinut sanilliusseq.....	4
1.3	Aningaasarsiat inissineqartarnerat.....	5
1.4	Sulinissamut najugaqarnissamullu akuersissut.....	5
1.4.1	Allamiut pillugit suliassaqarfimmik tigusinissaq.....	5
1.4.2	Allamiut pillugit inatsimmut Danmarkimut aamma/imaluunniit Kalaallit Nunaannut atuuttumik allanngortitsinissaq.....	5
1.4.3	Kalaallit Nunaanni sulisut ilaartornerisa aaqqiivigineqartarnerinut inatsisip allanngortinnissaa.....	6
1.5	Killilersuineq.....	7
2	Piviusut.....	7
2.2	Aluminiumut pilersaarutit Islandimi suliarineqarnerat.....	8
3	Suliamut killiliussat.....	9
4	Inatsisitigut tunngavik.....	10
5	Kalaallit Nunaanni sulisoqarnek.....	10
5.1.1	SIK-p erseqqinnerusumik allaaserinera.....	11
5.1.2	GA-p erseqqinnerusumik allaaserinera.....	11
5.1.3	Isumaqatigiissuteqartarnek, pingaartumik ataatsimoortumik isumaqatigiissusiortarnek.....	11
5.2	Kalaallit Nunaanni suliumajunnaartarnerit.....	12
5.3	Kalaallit Nunaanni sulisoqarnerup aaqqiivigineqartarnera.....	13
5.4	Naliliineq – peqatigiiffinnik pilersitsisinnaanermut killilersuisinnaannginneq suliumajunnaarsinnaatitaanerlu.....	13
5.5	Inatsisitigut killiliussat.....	13
5.6	Killiliineq.....	14
5.7	Naliliineq.....	15
6	Nunat tamalaat akornanni pisussaaffiit.....	16
6.2	ILO –mi isumaqatigiissutit.....	16
6.2.1	Isumaqatigiissut 87 ”Peqatigiiffeqarsinnaatitaaneq kattuffilorsinnaanerullu illersugaanerat”.....	17
6.2.2	Isumaqatigiissut 98 ”Kattuffeqarsinnaatitaaneq ataatsimullu isumaqatigiinniarsinnaatitaaneq”.....	18
6.3	Inuit pisinnaatitaaffii.....	19
6.4	Kalaallit Nunaanni Peqatigiiffeqarsinnaaneq –naliliineq peqatigiiffeqarsinnaanermut nunallu tamalaat akornanni pisussaaffiit.....	19 ⁸

6.5	EU-mi iluani aaliangersakkat.....	21
6.6	Eqqartuussinermi ileqqusoq.....	21
6.6.1	EU-p Eqqartuussiviata Laval pillugu suliamini aalajangiinera	21
6.6.2	EMD'p Demir and Baykara v Turkey-i pillugu aalajangiinera.....	23
6.6.3	Nassuiaat ILO'p Immikkut Ilisimalittut Komitiianiti BALPA v British Airways-imi.....	24
6.6.4	Aalajangeeriaatsimut naliliineq.....	25
7	Danskit malittarisassaasat.....	26
7.1.1	Nunani allameersut pillugit Danmarkimi inatsip atuuttoq tunulequtaralugu sulisinnaanermut piumasaqaateqartarnermut tunngaviit, akissarsiat sulinissamilu atugassarititaasut nalinginnaasut malinneqassasut	26
7.1.2	Qinnuteqaatip ingerlasarnera	27
7.1.3	Qinnuteqartarnerup ajornaallisarnissaanut periarfissaq.....	27
7.2	Allamiut pillugit inatsit Kalaallit Nunaannut atuuttoq (suliartorsinnaatitaaneq) (NA).....	28
7.2.1	Avannaamioqatigiinni innuttaasut	28
7.2.2	Visum	28
7.2.3	Najugaqarallarsinnaanermut akuersissut.....	29
7.2.4	Sulisinnaanermut akuersissut	29
7.2.5	Naliliineq	30
7.3	Allamiut pillugit akisussaaffimmik tigusinissaq	33
8	Kalaallit aaliangersagaat (NA)	33
8.1	Inatsisartut inatsisaat nr. 27 30. oktober 1992-imeersoq Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu inatsit	33
8.2	Inatsisip Aluminiumut pilersaarummut pingaarutaa	34
8.3	Kommunalbestyrelsimit pisinnaatinneqarneq.....	35
8.4	Naliliineq	35
9	Allamiunik Kiffartuussiviup kalaallillu akisussaasuisa suleqatigiinnerat (Naalakkersuisoqarfik).....	35
9.2	Kommunimut saaffiginnissutissaq	36
9.3	Qinnuteqaatip ingerlasarnera	36
9.3.1	Kalaallit Nunaanni sulisinnaanermut najugaqarallarsinnaanermullu qinnuteqarfissatut immersugassiaq	36
9.3.2	Namminersorlutik Oqartussat qinnuteqaatinik suliarinninnerat.....	36
9.3.3	Allamiunut Kiffartuussisoqarfiup suliarinninnera	36
9.3.4	Kalaallit Nunaannut angalaneq/ iserneq	37
9.4	Nalilersuiuarnissaq.....	37

Bilag

Bilag 1: Eqqaamassutissatut nalunaarusiaq Kalaallit Nunaata inuiattut pisussaaffii pillugit inuit pisinnaatitaaffeqarnerannut, suliffeqarsinnaanerannut il.il. pillugit. (NA)

Bilag 2: Kommuuninut peqqussut Kalaallit Nunaanni suliffeqarsinnaanerup aaqqiivigineqartarnera pillugu inatsimmi atorfiit suut pineqarnermut.

Bilag 3: Kalaallit Nunaanni kommuunini sisamaasuni atassuteqaatinut paasissutissat.

Bilag 4: Eqqaamassutissatut nalunaarusiaq Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutinut angisuunut tunngasoq.

1 Pingaarnertut naliliinerit

1.1 Naqisimaneqanngitsumik peqatigiiffeqarsinnaanermut suliumajunnaarsinnaanermullu nunat tamalaat akornanni pisussaaffiit

1.1.1 Nunani tamalaani akisussaaffiit

Naqisimaneqanngitsumik peqatigiiffeqarsinnaaneq suliumajunnaarsinnaanerlu Kalaallit Nunaanni illersorneqarput EMRK art. 11 ILO-milu isumaqatigiissutit 87 aamma 98 aqqtigalugit. Taamaalilluni Kalaallit Nunaat pisussaataavoq qulakkiissallugu sulisorisat aningaasarsiorfiillu aqqtigalugit kattuffeqarfiit illersussallugit ILO-mi isumaqatigiissutit malillugit pisinnaatitaaffimmikk atuisillugit. Tassunga ilassutitut Kalaallit Nunaat inatsisiliorsinnaanngilaq allatigulluunniit killilersuisinnaanani akerleriissuteqartoqartillugu, taamaaliornikkummi nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutinut akerliusumik iliuuseqassagami.

1.1.2 Ilaatitaanngitsut

Oqaloqatigiissutigineqarsimavoq suliumajunnaarsinnaatitaanermut aalajangersakkamut ilaatitaanngitsunik peqarnersoq, pingaartumik Laval pillugu suliap inerreqarnera innersuussutigalugu. Suliami tassani sulinermik inuussutissarsiorput kattuffiat pisuutinneqarpoq, EU-ip iluani akornusersorneqanngitsumik kiffartuussisinnaatitaanermik pisinnaatitaaffimmikk akornusersuilluni suliumajunnaartitsinermik aallarniisimasutut, taamaasillunilu pisinnaatitaaffimmikk taassuminnga killiliisimasutut.

Uagut *nalilernerput* immikkuullarissunik Laval pillugu suliutat ittunik peqassangaluarpat, aalajagiineq taamaallaat EU-ip iluani atuuttussaasoq, tassami EU-ip tunngaviummik inatsisitigut periarfissiisutaa, killilersorneqanngitsumik kiffartuussisinnaatitaaneq, nunani EU-qarfinniinaq atuussinnaamat imaluunniit allani atuutsinniarsariaqarsinnaanani. Ilanngullugu oqaatigisariaqarpoq Laval pillugu suliamat aalajagerneq ILO-mut suliassanngorteqqinneqarsimammat, isumaqartoqarmat aalajagiineq taanna ILO-imi tunngaviummik pisinnaatitaaffinnut akerliusoq.

1.2 Kalaallit Nunaanni inatsisinut sanilliussineq

Aluminiumik aatsitsivilioriarluni suliniutip Kalaallit Nunaata inatsisaanut naleqquttuunersoq misissorerani, immikkoortumi 5-imi takuneqarsinnaavoq, suliniut inatsisitigoortumik piviusunngortinneqarsinnaasoq. Oqaatigineqassaaq pineqartoq tassaammat suliniut pingaaruteqartoq immikkorluinnaq ittoq, suliniutillu taamatut angissusillit aamma ilusillit immikkut aqqissuussiffigineqarsinnaammata, tamanna inatsisitigut periarfissaqarpat. Suliniutilli allat naliginnaanerusumik ilusillit suliniummut uunga imminnut assersuullutik inatsisitigut periarfissaqanngillat piumasarissallugu inuussutissarsiuutitigut suliffissaqartitsiniarnikkullu suliniutinut pingaarutilissuarnut immikkut aqqissuussinerit aamma imminnut atuutinneqassasut.

1.3 Aningaasarsiat inissinneqartarnerat

Inatsisitigut piumasaqaatigineqanngilaq suliap isumaqatigiissusioereersimaneqarnissaa imaluunniit akissarsiat inatsisitigut isumaqatigiissutitsigulluunniit appasinnerpaaffilerneqarsimassaat.

Taamaattumik sulisoqarnek pillugu malittarisassat aqutugalugit periarfissaqarpoq aluminiuliorfiliorniarneq pivijusunngortissallugu akissarsiat Aluminiuliorfiliortut sulisartullu akunnerminni isumaqatigiissutaat atorlugit, sulisartut kattuffii attuumassuteqartut isumaqatigiissuteqarnissamik piumasaqaammik saqqummiussinngippata.

1.4 Sulinissamut najugaqarnissamullu akuersissut

Allamiut pillugit inatsit Kalaallit Nunaanni atuutilerineqarpoq peqqussut nr. 150 23. februar 2001-imeersukkut (tamatumalu kingorna Kalaallit Nunaannut allamiut pillugit inatsit atuutilerpoq).

1.4.1 Allamiut pillugit suliassa qarfirmik tigusinissaq

Allamiut pillugit suliassa qarfiup tiguneqarnissaat aningaasartuuterpasuarfik aqqissuussinikkullu kingunerisassanik annertooujussuarfik nassataqartussaavoq, taamaattumik ilimananngilaq Namminersornerusut piffissaq Aluminiumik aatsitsiviliorfiarluni pilersaarutip ingerlananeqarfiata nalaani suliassa qarfiup tiguneqarneqarnissaa.

Taamaattumik periarfissaq taanna ilimananngilluinnarpoq periarfissatigut ajornartussaammat.

1.4.2 Allamiut pillugit inatsimmut Danmarkimut aamma/imaluunniit Kalaallit Nunaannut atuuttumik allanngortitsinissaq

Sulisinnaanissamut qinnuteqaatip sularineqarnerani danskit kalaallillu periaasaannut ilanngunneqarsimavoq misissussallugu "nalinginnaasumik akissarsiaqarnissaaq sulisinissamilu atugassarititat". Suliffeqarfiit pilersaarusiortuusut allamiunut suliartortussanut kalaallit aningaasarsiatigut atugassarititaasa annertussuseqataannik tunniusserusunngimmata pisariaqarpoq nalinginnaasumik piumasaqaataasunit allaanerusumik ingerlatsinissaq inissaminiippoq pisariaqarlunilu.

Allamiut pillugit inatsimmi Kalaallit Nunaannut atuuttumi § 15 imm. 2 malillugu Nunamut Namminermut Ministeri pisinnaatitaavoq Kalaallit Nunaanni Namminersornerusut isumaqatigiinniarfigereernerisigut piumasaqaataasussanik aalajangiissalluni akuersissummik tunniussinermi aningaasarsiat sulinermilu atugassarititat pillugit piumasaqaataasussanik, taamalu allamiunut inatsimmi Kalaallit Nunaannut atuuttumi allanngortitsinissaq pisariaqassanani, taamaallaalli nalunaarutininik allannguinissaq pisariaqassalluni. Nalinginnaasumik ingerlariaasaasut atorneqartut ersarissumik piumasaqaataasartut tunngaveqanngimmata apeqquserneqarsinnaavoq ilumut § 15 imm. 2 taama killiliinissamut periarfissaqartitsinersoq, tassa aatsitsiviliorfiarluni suliniut immikkut kisimiitsillugu piumasaqaataasartunik malinninnginnissaa. Taamaattumik eqqornerpaassaaq allamiut pillugit inatsisip Kalaallit Nunaannut atuuttup allanngortinnissaa.

Allamiut pillugit inatsimmi Kalaallit Nunaannut atuuttumi § 14 imm. 2 malillugu Nunami namminermi ministeri pisinnaatitaavoq Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut isumaqatigiinniarfigereernerisigut aalajangiinissamik allamiut aalajangersimasut sulisinnaanissamut akuersissummik pisariaqanngitsut sulissagunik. Aalajangersagaq taanna allamiut pillugit nalunaarummi § 39-ikkut aaliangersaaffigineqarsimavoq, periarfissaqassappallu Aluminiumut pilersaarummi inuit peqqataasut immikkoortinneqarsinnaassappata, periarfissaqartussaavoq § 39 allanngortinneratigut, suliniut sulisussat sulisinnaanermut akuersissummik tuninngikkaluarlugit sulisorinnaassallugit. Taamaattorli oqaatigisariaqarpoq taama pisoqassagaluarpas piumasaqaataammat allamiut sulinissamut akuersissuteqartarnerup avataatigut

sulisorineqartut aningaasarsiaqarnermut atorfinitsitaasarnermullu piumasarisaasut nalinginnaasut tunngavigalugit sulisorineqassasut.

Qimaasunut, Nunasisunut Akuliussinnaanermullu Ministereqarfik 23. maj 2011 eqqaamassutissanik allakkiorsimavoq Kalaallit Nunaanni suliffeqarfissuarnut pilersaarutaasut pillugit, tassanilu ministereqarfiup misissorsimavai allamiut Kalaallit Nunaanni suliffeqarfissuassatut pilersaarutini allamiunik sulisoqarsinnaaneq inuussutissarsiornermut suliassaqartitsiniarnermullu pingaaruteqartutugut.

Ministereqarfik imaattunik naliliivoq:

"Ministereqarfik isumaqarpoq Kalaallit Nunaanni pissutsit allaanerunerat eqqarsaatigalugu pilersaarutillu qanoq iluseqarluni annertussuseqarnera pissutigalugit periarfissaqartoq sulisinnaanermut akuersissut nalunaarutigissallugu allamiunut inatsisip Kalaallit Nunaannut atuuttup § 9, imm. 2, nr. 3-ata iluani, tamanna Kaalaallit Nunaannut suliffissaqarniarnikkullu pingaaruteqarluinnartuuppat aamma kalaallit oqartussaasui attuumassuteqartut immikkut oqaasertaliinatik nalunaaruteqarpata akissarsiaqartitsinermut atorfinitsitsinermilu atugassarititaasut akuerineqarsinnaasut. Ministereqarfiup ilanngullugu oqaatigissavaa tunngavilersuutit ingerlaavartumik nalilersorneqartassammata."

Ministereqarfiup allakkiaa 23. maj 2011-meersoq tunngavigalugu oqartoqarsinnaavoq maannakkut ministeriusoq isummersimasoq Aluminiuliorfik pillugu suliniummut allaffissornikkut periarfissaqartoq sulisinnaanermut akuersissuteqartarnermi periutsit allanngortinnissaannut.

Allakkiattaq oqariartuutigaa eqaatsumik pissusiusartoq una, allaffissornerinnakkut allanngortitsinissaq periarfissaqarmat, tamanna politikikkut ersarissumik tapersorsorneqarpat. Taamaakkaluortoq Nuna Advokatit isumaqarput inatsisitigut naliliisarnerni ileqqusartut nalinginnaasut malillugit, pissusissamisussasooq, qinnuteqaatinik allaffissornikkut ukiorpassuarni malinneqartartunik, qinnuteqartumullu piumasaqaatinik allanngortitsisussaq, pinngitsoorani inatsisip allanngortinneratigut pisariaqartoq, minnerpaa mik nalunaarutit assigisaannik allanngortitsinikkut.

Qinnuteqaatit eqaatsumik sularinissaannut ministereqarfik allappoq:

"najugaqarsinnaanermut sulisinnaanermullu qinnuteqaatit pilersaarummut taamaattumut atatillugit sularineqarsinnaassapput eqaatsumik pissuseqarluni, taamaaliornikkut ataatsimut qinnuteqaassinikkut allamiunut aalajangersumik amerlassusilinnut sulisinnaaneq akuersissutigineqarsinnaavoq kalaallit oqartussaasui taama innersuussuteqarpata."

1.4.3 Kalaallit Nunaanni sulisut ilaartornerisa aaqiivigineqartarnerinut inatsisip allanngortinnissaa

Inatsisartut inatsisaanni nr. 27 30. oktober 1992-imeersumi Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu inatsimmi, tassaavoq 20 ILO-mi isumaqatiigiisummi nr. 169-imi nunap inuui naalagaaffinni namminersortuni pillugit aaliangersakkap atuutsilersinneqarnera, inatsisillu taassuma maannakkutut ilusiligaanermi mattussisuusussavaoq imaaliallaannarluni avataaneersunik sulisoqarnissamut.

Taamaakkaluortoq inatsisartut inatsisaat ILO-mi piumasaqaataasunit annertunerusumik illersuivoq. Taamaattumik periarfissaqarpoq inatsisartut inatsisaat allanngortissallugu,

taamaaliornikkut inuit ataatsimoortut ilaat annikinnerusumik illersorneqalissapput, taamaasiernerli ILO-mi isumaqatigiissummut akerliunaviangilaq.

1.5 Killilersuineq

Aluminiumut pilersaarummut atatillugu kalaallit nunaanni ikiorsiutaasartunut atuisinnaanissamik annertuumik killilersuisoqarsinnaavoq, soorlu nakorsamit ikiorneqarnissamut il.il. Taamaakkaluortoq killiliiffigineqarsinnaangillat angallannermut annaassiniarnermullu ingerlatsisarnerit, taakkunungalu aningaasartuutit annertusinnaaqaat. Suliasap suussusia annertussusialu tunngavigalugit, taamatullu sulisussat amerlassusiat, takusassiornikkut qularnaatsumik oqartoqarsinnaavoq ,annertoqisumik angallanneqalissasoq qimarngussisoqartalersinnaasorlu.

2 Piviusut

2.1 Kalaallit Nunaanni Aluminiuliorfiliornissamik pilersaarutip piviusunngortinnissaa

Alcoa Inc. (tamatum kingorna "Alcoa") amerikamiunit nakkutigisaaalluni suliffeqarfissuusoq aluminiuliornermik tunisassiortuuvoq. Alcoa nunarsuatsinni aluminiuliumik tunisassiortut annerpaat tulleraa 59.000-nillu sulisoqarluni nunani 31-ni. Alcoa Aluminiumut pilersaarummi qitioqisumik inissisimavoq, tassami suliffeqarfimmik pilersitsiniarput piginneqatigiiffissuarmi annerusumik piginnittuullutik ataatsimik arlalinnilluunniit piginneqateqarlutik.

Alcoa nukissiummik ataavartumik atuerusuttuunini pissutigalugu, Kalaallit Nunaanni erngup nukinga atorniarlugu aluminiumik aatsitsiviliornissamut pilerialugu takutissimavaa. Suliffeqarfiup naatsorsuutigaa aatsitsiviliornissaq ukiut pingasut miss. ingerlanneqassasoq , tassungalu atasumik erngup nukinganik nukissiorfissat marluk pilersinniarnarat ukiuni tallimani ingerlanneqassasoq ilimagineqarluni. Ukiut kingullit 2-3 pisariaqartussaavoq nukissiorfiliornermi Maniitsumilu aatsitsiviliornermi inuit 2600 miss. sulisorineqassasut. Tamatum kingorna ingerlatsinerni 1100 – 1200 miss. sulisorineqartussaapput. Matuma kingorna pilersaarut taagorneqassaaq "Aluminiumut pilersaarut" peqataasorlu peqataasulluunniit "Suliffeqarfiit pilersaarusiortut".

Kalaallit Nunaat sulisussanik taama amerlatigisunik pinnaasanillu atorfissaqartinneqartunik peqanngilaq, taamalu kalaallit kisiisa sulisoralugit pilersinneqarsinnaanani, taamaattumik pisariaqartussaavoq sulisussanik avataaniit Kalaallit Nunaannut tikerartitsinissaq. Suliffeqarfiit pilersaarusiortut kissaatigaat allamiunik suliarortussanik tikerartitsisoqassasoq nunanit EU-mut ilaasortaneersunik avataaneersunillu, qularnanngitsumik Kina-miit .

Naatsorsuutigineqarpoq Suliffeqarfiit pilersaarusiortut piareersimasut periarfissaqartillugu suliassanik aalajangersimasunik suliassaqartillugu, kalaallit najugaqavissut naammassisinnaasaannik, kalaallit sulisorineqartassasut, kalaallillu suliffissarsiortut tamarmik tiguneqartassasut, taamaaliornikkut qulakkeerneqassammat Kalaallit Nunaanni sulisuusut toqqaannartumik Aluminiuliorfimmik pilersaarummik pitsaasumik sunniivigineqassasut. Suliffeqarfiit pilersaarusiortut najugaqavissunik atorfinitsitsinermi aningaasarsiaqarnikkut atorfinitsitaanikkullu nunatsinni atugassarititaasut assigalugit ingerlatsiniarput, kalaallinillu kissaatigineqassappat Kalaallit Nunaanni sulisartut kattuffii najugaqavissunik sulisoqarnermut tunngasutigut isumaqatigiissuteqarfigineqassasut, tamanna malinneqarumaarpoq.

Suliffeqarfiit pilersaarusiortuusut allamiunik sulisoqarumanerannut pissutaanerpaavoq, sulisussat pisariaqartitatik pissarsiarisinnaassallugit qularnaarusummassuk , tassa sulisut 2600 missaat, aamma pitsaassuseq eqqarsaatigalugu suliassanut aalajangersimasunut ilisimasaqarluartut pissarsiariumallugit. Tassunga ilannguttariaqarpoq suliffeqarfiit pilersaarusiortuusut naatsorsuutigimmassuk allamiunuk sulisoqarnermikkut ikinnerusunik aningaasartuuteqassallutik, taamaasiornermi periarfissaqassammat Kalaallit Nunaanni akissarsiaasartuniit nunani allaneersut akissarsiaasaat annikinnerusinnaammata, naak Kalaallit Nunaanni atorfinitsitsinikkut atugassarititaasut sinneri malinneqaraluartut.

Sanaartoreernerup kingorna pisariaqartinneqartussaassapput sulisussat 1100 – 1200

missaat, taakkunanga aatsitsivimmi 600 missaat. Suliffeqarfiillu pilersaarusiortuusut (pingaarnerutillugu) kalaallit sulisoriumarpaat, sulisinnaasut pissarsiarineqarsinnaappata piginnaasaallu naammaginarpata. Kalaallillu kissaatigippassuk nunatsinni sulisartut kattuffii isumaqatigiissuteqarfigineqarumaarput. Ataatsimut pingaarnertut isigalugu Namminersorlutik Oqartussat (maannamiit "Kalaallit Nunaat", Namminersorlutik Oqartussat imaluunniit Namminersortut) kissaatigaat tunngavissat makku misissorneqassasut:

- Periarfissaqartillugu Suliffeqarfiit pilersaarusiortut tamatigut siunertarissavaat suliassanik aalajangersimasunik immikkuullarissunik Kalaallit Nunaanni najungaartunit tamakkerlugu suliarineqarsinnaasunuk kalaallit suliffissaaleqisut tamaasa atorfinitsittassallugit Kalaallit Nunaanni akissarsiat atorfinitsinermilu piumasaatit atorlugit.

-Sanaartornerup nalaani, ukiut tallimat missaani sivisussuseqartussami, allamiut sulisorineqarsinnaapput akissarsiakinnerutillugit sulinngiffeqartarnermilu aaqqiissuussinermi nunatsinni atuuttumiit pitsaannginnerulaartumik aaqqiissuussiffigalugit.

- Sanaartornerup nalaani suliassanut immikkuullarissunut sulisussat allamiut eqqarsaatigalugit qulakkeerneqassaaq sulisussat pissarsiariniarnissaannut eqaatsumik aaqqiisoqarnissaa, assersuutigalugu sulisinnaanermut najugaqarsinnaanermullu akuersissutaasartunut periutsit qasukkaallasinnerisigut.

-Suliffeqarfik sulisuilu kalaallit nunaanni inuiaqatigiinnit ersarissumik avisaartillugit inissinneqassapput, matumanissaaq isumaginninnikkut sullissinerit eqqarsaatigalugit

Namminersornerullutik Oqartussat Suliffeqarfiit pilersaarusiortuusut akissarsiat pillugit immikkut isumaqatigiissuteqarfiginissaat ammaffigaat. Nassuiaat una aqutigalugu Namminersornerusut kissaatigaat qulaajaasoqassasoq sutigut aalajangersimasutigut periarfissaqarnerisooq killiliisoqarnerisooq kalaallit danskillu inatsisaanni, Suliffeqarfiit pilersaarusiortuusut immikkut kisaataasa akuersaarnissaannut taamalu isumaqatigiissuteqarfiginissaannut, taamatullu inatsisitigut allatigullu eqqarsaatitigut peqataasinnaanermut, taakkununga ilanngullugu nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutaasutigut pisussaaffiit taakkunungalu attuumassuteqartut.

Namminersornerullutik Oqartussat kissaatigaat aaqqiissutissanik nassaartoqartariaqartoq, sulisoqarnermi illuatungeriit pitsaasumik inissisimaniassammata, taamaaliornikkut sanaartorneq sapinngisamik eqaannerpaamik ingerlanneqarsinnaaqullugu. Takuuk ataani immikkoortoq 3 suliassamik erseqqissumik killilersuiffiusoq.

2.2 Aluminiumut pilersaarutit Islandimi suliarineqarnerat

Islandimi siusinnerusukkut pilersaarummik ingerlatsisoqarnikuuvoq Aluminiumut Pilersaarummut assingoqisumik, misillitakkallu isumasiortuqarsinnaapput Kalaallit Nunaannilu pilersaarummut ungaluliullugit. Amerikamiut suliffeqarfiutaata Alcoa 2002-mi Fjardaálimi pilersaarut suliffeqarfimmit Hydro Aluminiumimit ukiorpassuarni ingerlatsisuusimasumit tiguat. Misissueqqaarnerit tamarmik naammassineqareersimapput Fjardaálimilu sanaartorneq aappaaguani 2003-mi aallartissinnaasimavoq.

Island piffissami tamatumani ineriartorfioqaaq suliffissaaleqisullu 1% missiliuinnarpaat. Taamaattumik erseqqeqaaq pilersaarutip naammassinissaanut allamiunik sulisoqarnissaaq atorneqartariaqartoq. Ilutsimi atorneqartumi sulisut Islandimi sulisoqarnermit immikkoortinneqarsimapput. Islandimi suliffissaaleqinerup

annikinnerujussuata avataanit annertuumik sulisoqarnissaq piusariaqalersippaa, pingaartumik erngup nukinganit nukissiorfiliornemi, taassumalu suliarineqarnerani Islandimi nikissiutinik ingerlatseqatigiiffik Lansdvirkjun sanatitsisuuvoq. Sulisussat EU-meersuullutillu avataaneersuupput – aluminiuliorfissamimi annerusumik Polenimiut sulisorineqarput erngullu nukinganit nukissiorfissamut Kinamiut sulisorineqarnerullutik. Islandimi inatsisit malillugit aningaasarsiat minnerpaaffissaat aamma avataanit suliaritortunut atuuppoq. Taamaakkaluartoq taakkunannga ilanngaatineqarsinnaavoq nerisaqarneq ineqarnerlu il.il., taamaallunilu aningaasarsiat minnerpaaffissamiit appasinnerusinnaallutik.

Pilersaarutip naammassiniarneranut atasumik inatasisiliornikkut assigiinngitsutigut naleqqussaasoqartariaqarsimavoq, taakkunannga malunnaateqarneraalluni piginneqatigiiffiit akileraaruteqartitaanerat. Aningaasaliissuteqarnissamut isumaqatigiisummi inatsisitigut pilersaarutip atugassarisaasigut aalajangersaasoqarsimavoq, taakkulu Altingimi akuerineqarput kingusinnerusukkullu unammeqatigiinneq eqqarsaatiginerullugu EFTA-mi akuersissutigineqarlutik. Islandip tungaaniit qinerneqarsimavoq inatsisinut attuumassuteqartut ataatsimut "isumaqatigiissutinut poortukkami" katersorsimassasut, tamassumalu ilaatigut nassataraa, allamiut sulinissamut akuersissuteqarfigineqarnerat suliaq naammassippat atorunnaassasoq.

2 Suliamut killiliussat

3.1 Ajornartorsiutaasut

Aluminiumut pilersaarutip piviusunngortinnissaa suliassanik annertuumik teknikkikkullu qaffassissumik ajornartorsiutalinnik ilaqarpoq, suliassap suliarinnittussarsiorneqarnissaa kingorna ingerlanneqarnissaa eqqarsaatigalugittaaq. Nassuiaammi uani tunngaviginiarneqarsimavoq Aluminiumut pilersaarut "stand-alone" atorlugu ingerlanneqassasoq, tassa allanut taputartuunnagu, aamma avinngarusimasumiitinneqassasoq, maannakkullu pioreersunut attuumassuteqarpallaarani inuiaqatigiillu kalaallit aaqqissuusaaanerannut sullinneqarnerannullu akuliusimatinneqarpallaarani.

Nassuiaatip uuma taamaallaat nalilersorpai periutsinut pkt.2.1-mi eqqartornerqartunut inatsisitigut sinaakkusiunneqarsimasut, ilanngullugit ukiuni tallimani sanaartornissami allamiunik akissarsiakinnerutitsilluni sulisoqarsinnaanermut inatsisitigut periarfissiusat. Nassusiaatip siunnerfiginngilaa inatsisitigut allanut periarfissat/ imaluunniit politikkimut tunngassuteqartut allat nassuiaassallugit. Ilanngullugu erseqqissarneqassaaq Aluminiuliorfimmik Namminersorlutik Oqartussat piginneqataassangaluarpata, soorlu annikitsuinnarmik aktiaatilittut, tamatuma inatsisitigut qanoq kinguneqarsinnaanera uani isummersorfigineqanngimmata. Taamatut ilusilimmik aaqqiisoqassangaluarpat naatsorsuutigineqartariaqarpoq ajornartorsiutaasinnaasut taaneqartut suli itinerusummik suliareqqinnerusariaqarnissaat.

Assersuutitut taaneqarsinnaapput ajornartorsiutit pineqartunut attuumassuteqarsinnaasut

tassaammata Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi eqqartuussisarnernullu inatsisit, akileraartarnermut inatsisinut attuumassuteqartut, pisortanillu ikiorserneqarnissamik pininnaatitaaffinnik inatsisit (soorlu nakorsamit ikiorneqarneq nakorsamillu suliaritinneg, ikiorsiinnermi pininnaatitaaffiit il.il.). Taamaakkaluartoq taaneqartoq kingulleq naatsunnguamik nassuiaammi tikinneqassaaq Aluminiumut pilersaarutip immikkuullarissutut inissisimaneranut apeqqummut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni ikiorserneqarnissamut pininnaatitaaffiit eqqarsaatigalugit.

Sulisussat amerlassaqisut eqqarsaatigalugit ajornartorsiutit pineqartut takorluugaannartut apeqqutaanngillat, piviusunullu soqutiginaatilinnut annertuumik

attuumassuteqarlutik.

Suliassap killiliiffigineqarnera eqqarsaatigalugu, suliarlu taamaassangaluarpat, nassuiaammi naliliiffigineqarpoq nunat tamalaat isumaqatigiissutaanni kalaallit danskillu sutigut pisussaaffeqarnerat tunngavigalugu Kalaallit Nunaat sunik pisussaaffeqarnera, arlaatigullu pilersaarutip ingerlanneqarnissaani atugassarititaasussat kissaatigineqartunut killiliisinnaanersut.

Nassusiaat suliarineqarpoq Partner Jacob Sand-imit, Gorrissen Federspiel ("GF"), annermik akisussaasoralugu, kisiannili aamma suleqatigalugit pingaartumik advokat Jesper Müller, Nuna Advokater, Kalaallit Nunaat ("NA"). Imarisaata nalunaarsorneqarnerani immikkoortuni ataasiakkaani kina akisussaasuunersoq peqataasimanersorlu nalunaarsimasarpoq. Naliliinerit suliarineqarsimapput advokatit allaffiisa taakku marluusut suleqatigiinnerisigut. Immikkoortoq ataaseq, immikkoortoq 9 Kalaallit Nunaanni Inuussutissarsiutinut Suliffeqarnermulu Naalakkersuisoqarfimmit suliarineqarpoq.

4. Inatsisitigut tunngavik

4.1 Takussutissiaq

Kalaallit Nunaat pisussaaffeqarpoq kalaallit namminneq inatsisaasa avataatigut. Pingaartuuvoq aalajangissallugu pisussaaffiit sorliit Kalaallit Nunaannut atuunnersut. Naliliinerimi qatsissutsit pingasut pineqarput, tassami pisussaaffiit pingaarnert pisussaaffinnut ukununnga agguataarsimapput 1) nunat tamalaat akornannut tunngassuteqartut, 2) danskit inatsisaanni aamma 3) kalaallit namminneq aaqqiissuteqarfiini. Pisussaaffiit taakku tulliuuttuni erseqqinnerusumik nassuiarneqassapput.

Ilanngussaq (Bilag) 1 tassaavoq eqqaamassutissatut allakkiaq Kalaallit Nunaanni inuiaat pisussaaffii inuit pisinnaatitaaffiinut, sulisoqarnermut tunngasut il.il. Allakkiami qulaajarneqarput nunat tamalaat akornanni suut isumaqatigiissutaasimasut il.il. Kalaallit Nunaannut atuuttut Nuna Advokater-nillu suliarineqarsimasoq.

Kalaallit Nunaata nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutaasutigit pisussaaffiinut tunngatillugu pingaartumik isumaqatigiissutit qinerneqarsimapput Labour Organizationimeersut (tamatum kingorna "ILO") aamma Europamiut Inuit Pisinnaatitaaffiinut Isumaqatigiissutaat (tamatum kingorna "EMRK") aqqusaarneqassaapput. Pisussaaffiit nunat tamalaat malittarisassaasa kingornatigit bilag 1-imi saqqummersinneqartut nassuiaammi uani pingaaruteqanngillat, tassami pisussaaffiit taakkunani taakkartorneqartut EMRK-mi ILO-milu isumaqatigiissutaasimasut iluaniimmata.

5. Kalaallit Nunaanni sulisoqarneq

5.1 Kalaallit Nunanni sulisoqarnermik ilisaritsineq

Kalaallit Nunaanni sulisoqarnerup ineriartornera Danmarkimi Europamilu ineriartornermit allaavoq.

Aningaasarsiutigalugu suliffeqarnerup pingaarutaanut tunulequtaasoq, soorlu Danmarkimi Silarsuullu sinnerani annerpaani ilisimaneqartoq Kalaallit Nunaanni sivikitsuinnarmik atuussimavoq, tassungalu pissutaavoq inuiaqatigiit piniarnermik sionatigit inuussuteqarsimanagerat. Taamatuttaaq maluginiagassaalluarpoq piffissap taassuma atuunnersa suli annikinnerulissamat aningaasarsiutigalugu suliffeqarneq naalagaaffimmit naalagaaffiullu suliffeqarfiutaanit aqutaanilluunniit kisimi ingerlatsisuusimaneq peerneqarpat, taava piffissaq eqqartorneqartoq ukiut qulikkaarit ikittuinnaalissapput, naak nunani allani tamanna ukiuni hundredikkaani ingerlasimagaluartoq.

Piffimmi sorsunnersuup kingulliup kinguninnguatigit kalaallit akissarsiaqaatigalugu sulisut aatsaat kattuffeqarniarsarilerput, tamannalu naqissuserneqarpoq 1956-imi sulisartut peqatigiiffiisa kattuffiat Sulinermik Inuussutissarsiuteqartut Kattuffiat (SIK) pilersinneqarmat, aallaqqaammut taaguuteqarsimagaluarluni Grønlandsk Arbejdersammenslutning (GAS).

Kalaallit Nunaanni sulisartut suliumajunnaarnerat nalinginnaasumik ingerlanneqartoq siulleq ilimasasaarutigineqarlunilu aallartinneqarpoq SIK-mit peqatatiiffimmut sammitinneqarluni foreningen af Danske Virksomheder i Grønland-imut 1977-imi. Kalaallit Nunaanni sulisoqarnermi peqataasut pingaarnerpaat ullumikkut tassaapput SIK aamma Sulisitsisut Kattuffiat, Grønlands Arbejdsgiverforening (GA).

5.1.1 SIK-p erseqqinnerusumik allaaserinera

1956-imi GAS-ip aallartinnerani danskit kalaallilu sulisartui assigiimmik aningaasarsiaqartinneqanngillat. Pissutsit allangortinniarlugit danskit LO-at suleqatigalugu suliaq aallartinneqarpoq. Pissutsit taakku allangortinneqarnerannut pisoqarpoq Maarmorilimmi 1977-imi aatsitassarsiorfimmi suliumajunnaarneqarmat, taannalu GAS/SIK-p kisimi sulineraninngaaniingilaq, kisiannili aamma Danmarkimi sulisartut kattuffiisa ataatsimoorussillutik ilaanerannik pisuulluni.

SIK-mut ilaasortaasut qassiunersut erseqqivissumik taajuminaapput. SIK-p ilaasortanut atuagassiaa malillugu ilaasortat 2002-mi 9.000 missaanniipput SIK-lu sinniisoqarfearpoq illoqarfinni nunaqarfinnilu 31-ni. Tamanna aallaavigalugu qularutissaanngivippoq SIK Kalaallit Nunaanni kattuffiit annersarigaat aammalu nunap inuttut sinniisoqarfiisa annersaralugu. SIK Namminersornerullutik Oqartussat piginneqatiiffiini arlalissuarni siulersuisoqarfiinilu ilaasortaatinneqarpoq.

5.1.2 GA-p erseqqinnerusumik allaaserinera

GA tassaavoq Kalaallit Nunaanni sulisitsisut peqatigiiffiisa pisoqaanersaralugulu annersaat. Peqatigiiffik suliffeqarfinnik 400 miss. ilaasortaarpoq, taakkunanilu sulisut sinerissami siaruarsimasut 5.500 missaanniipput.

GA sulisitsisut peqatigiiffiattut SIK-mut pingaarnertut isumaqatigiissuteqaateqarpoq sisamanillu isumaqatigiissuteqarluni. Isumaqatigiissutini pineqarput sanaartorneq, niuerneq allaffissornerlu, tunisassiorluni suliffeqarfiit taamatullu angallassineq kiffartuussinerlu. Taakkutulli GA Finansforbundet Danmarkimittoq pingaarnertut isumaqatigiissuteqarfigaa aammalu isumaqatigiissuteqarluni Kalaallit Nunaanni Aningaaseriveqarfiit pillugit.

5.1.3 Isumaqatigiissuteqartarnek, pingaartumik ataatsimoortumik isumaqatigiissusiortarnek

Kalaallit Nunaanni isumaqatigiinniarsinnaatitaanerup pingaarnertigut Danmarkimi atuuttut assigai, aallariarfittullu imaralugu illua tungeriit isumaqatigiinniuteqarsinnaatitaanerat, arlaatigut inatsisinut ataqqisariaqarnermulluunniit akerliusumik pisoqarsimatinnagu, isumaqatigiinnerlu isumaqatigiinniartarnek pillugu inatsimmut naapertuuppat.

Sulisartut ataasiakkaat tamatuma kingorna pisinnaatitaapput sulisitsisuminnut suliffimmi atugarisassat pillugit isumaqatiginninniassallutik, tamanna pineqartut atuuttussatut kissaatigisimappassuk.

Tassunga naapertuuttumik Inatsimmi Tunngaviusumi § 78 imaqarpoq Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu peqatigiiffiilortoqarsinnaatitaasoq, peqatigiiffillu pineqartut siunertaasa iluanni aaliangersagaqarpat peqatigiiffik ilaasortani sinnerlugit isumaqatigiissuteqarsinnaavoq.

Taama ajornarsaagaanngitsumik periaaseqarnek tunngaviuvoq isumaqatigiissutinut pingaarnertut isumaqatigiissutinullu atugaasunut sulisartut sulisitsisullu kattuffiisa isumaqatigiinniartarnerannut.

Ullumikkut inissisimaneq imaappoq, ataatsimut isumaqatigiinniutaasimasut amerlasuut pingaarnertullu isumaqatigiissutaasut Kalaallit Nunaanni sulisoqarneq aaliangersaaffigisimavaat, kisianni isumaqatigiinniarsinnaatitaanermut ilusiliussaat kisiisa aallaavigalugit. Saniatigut isumaqarparpoq ingerlatseriaaseq tunulequtaralugu isumaqatigiissutaasimasut ima paasineqassasut, sulisoqarnermut tunngatillugu paasinnittaatsit danskit pisinnaatitaaffii ilisimaneqartut Kalaallit Nunaanni pissutsinut atortussatut isigineqartut, tassa allatut tunngavilersuineramik ilaqartinneqanngippata.

Suliassat ataatsimut sulisoqarneq pillugu isumaqatigiinngissutaasut aqqiiviginiarnerini

sulisoqarneq pillugu eqqartuussiviup pisinnaasaasa avataanniipput, naak suliumajunnaarnissaq ilimasaarutigineqareersimagaluarpat aallartinneqarsimasorlu danskit sulisartuisa kattuffianniit. Suliassat Ataatsimut isumaqatigiinniutaasimasut pillugit nalilersuinernut unioqqutitsinernullu tunngasut, aammalupingaarnertut isumaqatigiissutaasimasut nalilersorneri nalinginnaasumik eqqartuussivinni nalinginnaasuni aaliangiiffigineqartussaapput, immikkut isumaqatigiissutitigut ersarissumik takuneqarsinnaanngippat illuatungeriit isumaqatigiissutigisimagaat isumaqatigiissitsiniartoq imaluunniit immikkut isumaqatigiinngissut pillugu aaliangiisusssaq atorpeqassasut.

5.2 Kalaallit Nunaanni suliumajunnaartarnerit

Ukiut ingerlaneranni aamerlaqisutigut allaaserineqartarsimapput Kalaallit Nunaata, Namminersornerullutik Oqartussat/Namminersorlutik Oqartussat Danmarkimut Tunngaviusumik Inatsit malillugu qanoq inissisimanersoq. Tassunga atatillugu pingaartumik siornatigut Namminersornerullutik Oqartussat maannakkullu Namminersorlutik Oqartussat pillugit inatsisini Inatsisinut Tunngaviusunut naleqqiullugu sorliit pingaarnertut ineqassanersut. Qularutissaanngilaq Kalaallit Nunaat namminersortuusoq immikkullu isigisaasoq. Kalaallit Nunaat nammineq aqqiisusseriaaseqarpoq, pisortat allaffissornikkut ingerlatsisarnerisigut sulisoqarnerlu pillugu aaliangiisarnikkut.

Sulisoqarneq pillugu akisussaaffik ullumikkut Namminersorlutik Oqartussaniipput. Naalagaaffeqatigiinnermi akisussaasut nalinginnaasutigut Kalaallit Nunaanni sulisoqarneq pillugu inatsiliortuunngillat, innersuussutigalugu inatsit nr. 577 29. november 1978-imeersoq Kalaallit Nunaanni Namminersorneruneg pillugu § 4, innersuussutigalugu inatsimmut bilagiliussami punkt 10.

Danskit sulisoqarneq pillugu eqqartuussiviata (arbejdsretten) pissutsit malittagaat, soorlu sulisoqarneq pillugu inatsimmiit isumaqatigiissitsiniartarnermut inatsimmi tunngavigalugit malittakkat Kalaallit Nunaannut nuunnarsinnaanngillat. Periutsimi tamanna erseqqivissumik takutinneqareerpoq, soorlu Sulisoqarneq pillugu eqqartuussiviup 20. april 1998 (sul. Nr. 98.066) aaliangiinerani takuneqarsinnaasoq, Kalaallit Nunaanni suliumajunnaarnerit Sulisoqarnermi eqqartuussiviup suliassaasa avataaniittut, aamma suliumajunnaarnissaq danskit sulisartuisa kattuffiit ilimasaarutaareersimagaluarpalluunniit .

Qularutigineqarsinnaanngilaq, isumaqatigiissitsiniartarnermut inatsisip Kalaallit Nunaanni atorpeqarsinnaannginnera pissutigalugu , suliumajunnaarsinnaatitaanermi killiliussat, Danmarkimi suliumajunnaarnissap kinguartissinnaaneranut, isumaqatigiissitsiniarnissamat, allannguutissatut siunnersuuteqarsinnaaneranut ilaallu ilanngullugit tunngasut atuutinngimmata. Taamaakkaluartoq ataaniittoq innersuussutigalugu, isumaqatigiinniarsinnaatitaanerup kingunerisaanik akornutissaqanngilaq, Kalaallit Nunaanni sulisoqarneq pillugu illuatungeriit isumaqatigiissuteqarsimasut atuukkallartussatut aalajangikkatigut pingaarnertut isumaqatigiissutikkulluunniit isumaqatigiissutigisinnaammassuk isumaqatigiissitsiniartarnermut inatsimmi periaatsit malikkumanerlugu. Taamaakkaluartorli erseqqissarneqassaaq ilaatigut oqariartuutigineqartarsimamat danskit sulisoqarnermut aaliangiisartuisa periaasaat Kalaallit Nunaanni sulisoqarnermut toqqaannartumik nuunneqarsinnaanngimmata.

Aamma oqaatigisariaqarpoq, qulaani taaneqartut kingunerisaanik isumaqatigiinngittoqartillugu aaliangiisartut pillugit inatsit (nr. 181 24. maj 1972-imeersoq) Kalaallit Nunaannut atuuttussanngortinneqarmat peqqussut nr. 461 9. september 1975-imeersukkut. Peqqussummi § 6 imaqarpoq aalajangersakkamik, inatsimmi § 11, imm. 1 atorpeqassanngitsoq. Kalaallit Nunaanni sulianut tunngasutigut isumaqatigiinnginnerni aaliangiiniarnerit taamaattumik isumaqatigiinnginnermi aaliangiisarneq pillugu inatsisip ataaniipput. Akerleriit aalajangiussimappassuk Kalaallit Nunaanni sulisoqarnerup aqqiiviginissaa tamanna isumaqatigiinngittoqartillugu aaliangiisarnerup inatsisaata iluaniissaaq, soorlu tamanna Kalaallit Nunaannut atuuttussanngortitaasimasoq.

Taamaalliluni danskit kalaallillu sulisoqarneq pillugu aaliangiisarnerat

assigiinngissuteqarpoq, tamannalu ataatsimoorussamik isumaqatigiissuteqartarnernut tunngangilaq, ataasiakkaalli pillugit isumaqatigiissuteqarnermut tunngalluni.

5.3 Kalaallit Nunaanni sulisoqarnerup aaqiivigineqartarnera

Kalaallit Nunaanni sulisoqarneq ilaatigut aaqiivigineqarsimavoq Inatsisartut inatsisaanni nr. 27 30. oktober 1992-imeersumi Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu inatsimmi. Inatsimmi tassani soqutigintortavaoq sulisoqarneq pillugu aaliangersaanermi annertuumik aaliangersagaqanngitsumi, taama sakkortutigisumik aaliangersagaqarmat, taassumami qulakkeerniarpaa kalaallit sulisorineqarsinnaasut Kalaallit Nunaanni sulinissamut salliutinneqartassasut. (Inatsit erseqqinnerusumik sammineqarpoq nassuiaatip uuma immikkoortuani 8-mi).

Imaaliiallaannarlugu misissoraanni inatsit taamaattoq isigeqqajaaneqarsinnaavoq Inatsimmut Tunngaviummut kaputartuunneqarsinnaanngitsoq, naalagaaffeqatigiinnermut, uani danskit kalaallillu sulisartui assigiinngisinneqarmata, assigiinnik naalagaaffeqatigiissuseqartut, soorlumi aamma eqqartorneqarsinnaasooq inatsit FN-p ammit qalipaataasa assigiinngisinneqartarnissaannut isumaqatigiissutaanut unioqquitsinerusooq, EMRK-llu sumiussuseq aallaavigalugu immikkoortitsisarneq inertequtigaa.

Nunatta Eqqartuussiviata taamaakkaluartoq eqqartuussinermi 30. april 1997-imeersumi (Nunatta Eqqartuussiviata eqqortuutitaa 30. april 1997-imeersooq (H197/96), Paamiuni Kredsrettip inerniliussaanik aalajangiussinermi (23/96) nalilerpaa, inatsisartut inatsisaat taanna EMRK-mut ILO-llu isumaqatigiissutaanut arlaqartunut aakerliunngitsoq, inatsisartummi inatsisaat siamasinnerusumik isigisariaqarpoq, eqqarsaatigalugu tassani artikel 20 ILO-mi isumaqatigiissut nr. 169 naalagaaffinni namminersortuni nunap inuii pillugit aaliangersagaqarmat, innersuussutigalugu punkt 6.2.3 ataaniittoq, tassaniami piumasarineqarpoq immikkut iliuuseqarnissamut malittarisassaqaqtariaqartoq atorfinitsitsinermi sulinermilu atugassarititaasuni nunap inuiisa pitsaasumik illersorneqarnissaat. Ilanngullugu Nunatta Eqqartuussiviata aaliangiinermi tunngavilersuutigaa, inatsisartut inatsisaani inuiqatigiinnut sorlernut ataneq aallaaviunngitsoq, kisiannili taamaallaat sumi najugaqarneq aallaavigineqartoq assigiinngisitsinermi.

5.4 Naliliineq – peqatigiiffinnik pilersitsisinnaanermut killilersuisinnaannginneq suliumajunnaarsinnaatitaanerlu

Aluminiumut Pilersaarutip sanaartorneqarnerani, sulisartut Suliffeqarfiillu pilersaarusiortuusut kattuffinnit ilaasortaassanngippata, tamanna Kalaallit Nunaanni sulisoqarneq pillugu aaliangersakkanut akerliunaviannngilaq.

5.5 Inatsisitigut killiliussat

Pingaarnertut isigalugu uani nassuiaammi naliliissagutta, Aluminiumut pilersaarummi sanaartornissaq kalaallinik sulisoqarnissaq, atortussaqaqtitsinissaq, angallannermi isumaginninnissaq il.il. pisariaqavissutut taaneqarsinnaanngillat. Sutigut tamatigut suliaq stand-alone basis(ataasiartatut) atorlugu ingerlanneqarsinnaavoq.

Aluminiumut pilersaarummi piviusooq tassaavoq Kalaallit Nunaata iluani piffimmi aalajangersimasumi sulisussat 2.600 miss. avataanit tikisinnissaat, taamaaliornikkut inuiaqatigiit avataanni nammineerluni ingerlanneqarsinnaassammat taamaallaalli pappiaqatigut inuiaqatigiinnut kalaallinut attuumassuteqartussaalluni. Sulisussammi ataasiakkaat eqqarsaatigalugit isumaqatigiissutaasut malillugit ingerlanneqartussaapput, taamaasillutillu namminneq aaqinneqareerlutik.

Inatsisit tunngavigalugit pilersaarut naammassineqarsinnaavoq. Tassungalu atatillugu oqaatigisariaqarpoq pilersaarut pisarnermit annertuneroqisumik annertussuseqarmat, taamalu annertutigalunilu iluseqartumik pilersaaruteqartillugu immikkut aaqjissuussisoqarsinnaavoq, tamanna inatsitigut periarfissaqartinneqassappat. Taamaalliluni periarfissaaruppoq sanilliussisaqattaarnerit tunngavigalugit, pilersaarutit nalinginnaanerusut inaatsisitigut pinnaatitaaffeqalersinneqarsinnaalissasut

inuussutissarsiutitigut suliffissaqartitsinikkullu pilersaarutitut annertuutut isigineqalersinnaanerat.

5.6 Killiliineq

Maannakkut aaliangersakkat tunngavigalugit periarfissaqanngilaq nunanit allanit suliaartortut pisortanit tapiiffigineqarnissaannit tamakkiisumik mattutissallugit.

Tassunga tunngatillugu oqaatigineqarsinnaavoq akileraartarnermut inatsisip allanngortinnera kingulleq malillugu sulisartut tamarmik pissarsiamik 35%-iinik akileraartinneqassammata.

Immikkut soqutiginaateqarput malittarisassat suliaartortunut atuuttuusut peqqinnissaqarfimmit ikiorneqarsinnaanerat eqqarsaatigalugu.

Apeqqut taaanna inatsisartut peqqussutaanni nr. 15-imi 6. november 1997-imeersumi peqqinnissaqarfiup sullissineri il.il. pillugit § 2-mi allassimavoq:

"Inuit nunami maani inuit nalunaarsorsimaffianni nalunaarsorsimasut nunamilu maani najugaqartut, Inatsisartut peqqussutaat manna malillugu sullinneqarnissamut pisinnaatitaapput, akeqanngitsumik akiliillutillunniit, malittarisassat ataani allassimasut malillugit, taamaattorli §§ 3-5 takuuk.

Stk. 2. Inuit nunami maaniikkallartut Inatsisartut peqqussutaat manna malillugu sullinneqarnissamut pisinnaatitaapput, akeqanngitsumik akiliillutillunniit, malittarisassat Naalakkersuisunit aalajangersarneqarsimasut malillugit.

Stk. 3. Naalakkersuisut pisut naapertorlugit aalajangersinnaavaat Kalaallit Nunaanni najugaqarallarneq qaammatinik arfinilinnik sivilisunerusoq Kalaallit Nunaanni najugaqartutut inuit nalunaarsorsimaffianni allami najugaqartutut inuit nalunaarsorsimaffianni nalunaarsorneqarsimagaluarpallunniit."

Aalajangersakkamut tassunga attuumatillugu oqaatigisariaqarpoq, Naalakkersuisut aalajangersaasimangimmata §2 imm. 2-mut EU-p/EØS-ip avataaneersuni najugaqartunut, aammalu § 2 imm. 3-mut aalajangersaasoqarsimanani.

Aamma Inatsisartut peqqussutaanni § 3 takuneqarsinnaavoq:

"Inuit, isumaqatigiissutit atorfinitsitaanerluunniit pissutigalugit akeqanngitsumik katsorsartinnissamut il.il. pisinnaatitaapput inatsisartut peqqussutaat manna malillugu sullinneqarnissamut pisinnaatitaapput taamaallaat pisuni isumaqatigiissutinut atorfeqartitaanermullunniit ilaatitaanngitsuni, taamaattorli kap 7 takuuk."

Illumut imaattoqarsimassappat suliaartortut § 2-mi piumasaqaataasut naammassinniffigisimappatigut inuit nalunaarsorfiiinut nalunaarsimallutik (tamannalu pisussaaffigaat), tamatumalu kingunerippagu Kalaallit Nunaanni najugaqartut nalunaarsorneqalerlutik (tamannalu pissusissamisoorpoq), peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutitut tunngatillugu aqqiisoqarsinnaavoq sulinissamut isumaqatigiissummi nakorsamit akeqanngitsumik pissarsisinnaasut, taamaattumillu aalajangersakkami § 3 malillugu akeqanngitsumik ikiorneqarsinnaanani inatsisartut peqqussutaattut, taamaakkaluartoq innersuussutigalugu ataani allassimasutut angallassineq/qimarnussisariaqalernerlu takukkit. Ataasiakkaat atorfinitsinneqartarneranni piumasaqaatigineqarsinnaavoq sulisitsisoq sillimmasiisimassasoq ikiorsiissutinut taakkartorneqartunut matussutissanik, taamaasilluni aningaasartuutit matussuserneqarsinnaassapput ikiorsiissutinut taakkununga tunniunneqartunut. Taamanna anguniarlugu sulisinnaatitsinermit akuersissuteqarnissamut piumasaqaatigineqarsinnaapput.

Kapitel 7 napparsimasunik angallassisarneq pillugu aaliangersaavoq, tassanilu erserpoq peqqussutit § 19-iani:

" Inuit nunami maani inuit nalunaarsorsimaffianut nalunaarsimasut maanilu najugallit, kiisalu inuit aattuunnartumik kinguaassiuutitigullunniit nappaateqarnertit pissutigalugu katsorsartittut nakorsap peqqusineratigut

nunaqarfimmitimaluunniit najukkamit allamit ukioq naallugu najugarineqartumit illoqarfimmi najukkami peqqinnissaqarfiup napparsimavianut aamma najukkami peqqinnissaqarfiup napparsimavianit Dronning Ingridip Napparsimavissuanut kiisalu nunatta avataani napparsimavimmut katsorsaavimmulluunniit allamut akeqanngitsumik angallanneqarnissamut pisinnaatitaapput.”

Peqqussut taama iluseqartillugu, qimarngussisoqassatillugu napparsimasumillu angallassisoqassatillugulu – sulisitsisut pisussaaffitsik malillugu sillimmasersimangaluarpataluunniit - pisortat pisussaaffeqartussaapput angallassineq/qimarnussisariaqalerneq ingerlatissallugit, taamatullu aningaasartuutit matussusissallugit.

Aalajangersakkanut nassuiaassisarneq nalinginnaasoq malillugu peqqussutip imarisaani erseqqarippoq suliarortut avaqqunneqarsinnaanngitsumik pisinnaatitaaffeqartut nakorsat peqqussutaannik akeqanngitsumik angallanneqarnissaminnut/qimarnunneqarnissaminnut.

Suliap pissusaa annertussusaalu eqqarsaatigalugit, sulisullu amerlasoorsuussammata natsorsuipallannikkut qularutissaanngilaq angallassisarnissaq qimarnussisarnissarlu pinngitsoorneqarsinnaassanngitsut. Alumiuliorfissamut tunngatillugu siulianut taakkartorneqartunut pisortat aningaasartuuteqartannginnissaat kissaatigineqarpat, qulakkeertariaqarpoq inatsisitigut iliuusaasutigullu tamatuma aaqqiiffigineqarnissaa.

Ikiorisarnermi aningaasaliissutaasartut allat eqqarsaatigalugit maannakkumut inatasisiliaasarsimasutigut, sulisut piumasaqaatitaqanngitsumik pisinnaatitaaffeqarput pisariaqartitsinerminni ikiorserneqarnissaminnik. Pilersaarutip isikkua pilersaarusiorneralu eqqarsaatigalugit, kiisalu tassanngaannaq ikiorserneqartariaqalersinnaanermi qulaani taaneqartut inatsisitigut qanorluunniit periarfissaqaraluarpat, ilimananngilaq inuiaqatigiit tassunga annertuumik aningaasartuuteqartinneqassasut, eqqaamalluguli ikiuipallattoqarsinnaaneranut ilaasussaammat inooqatigiinnermut tunngassuteqartutigit pisoqarsinnaanera pineqartup nunamut allamut aallartariaqalerneranik kinguneqartumik.

Ataavartumik ikiuisariaqalersinnaaneq pillugu, soorlu nappaateqalernikkut imaluunniit akunnermusiaqartut sila il.il. pissutigalugit akissarsitinneqanngitsuussagaluarpata, inatsisini piumasaqaataavoq Kalaallit Nunaanni inuit nalunaarsorsimaffianni nalunaarsorneqarsimanissaq. Taamatuma saniatigut aamma piumasaqaataavoq taama ilusilimmik pisortatigut ikiorserneqassagaanni nunanit avannaamioqatigiinneersuusariaqarneq imaluunniit nunani danskit naalagaaffeqatigiinnerannut isumaqatigiiffiusumeersuusariaqarneq. Soorunami aamma piumasaqaataavoq atorfinitsinneqarnermi taama taartisinissamut periarfissaqannginneq.

Atorfinitsitaanermi pissutsit taamaalillutik pinngitsoortitsinnaapput sulisut inooqatigiinnermi ikiorserneqarsinnaanerisa pisinnaatitaaffeqalernissaannut.

Tapiissutigineqartartut taaneqareersut saniatigut aamma taaneqarsinnaapput naartunermi meerartaarnermilu tapiissutaasartut, ineqarnermut tapiissutit, soraarnerussutisiaqarneq, meeqqanut tapiissutit il.il., tassa sulisorisat periarfigisinnaasaat, taamaattorli aqqqissuussilluarnikkut pinngitsoortinneqarsinnaasut.

5.7 Naliliineq

Kalaallit Nunaanni sulisoqarnikkut aaliangersakkat akornutissaqartitsinngillat Aluminiumut Pilersaarutip piviusunngortinnissaanut soorlumi tamanna nassuiaammi aallaavigineqartoq. Taamaattorli ataqqillugu allaaserineqartutut naleqqussaannissaq, taassuma iluani inatsisitigut allannortiterinissaq, kiisalu ataani immikkoortoq 7 aamma

8 taaneqartutut naleqqussaanermi.

Aluminiumut Pilersaarutip immikkuullaarissunngortinnissaanut tunngatillugu ataatsimut naliliinermi maannakkorpiaq ajornartorsiutaasoq tassaavoq immikkorluinnaq isigineqalersinnaanngimmat inatsisilioqqaartinnani, suliaartortut napparsimasoqartillugu ajutoorsimasoqartilluguluunniit qimagussorneqarsinnaaneri eqqarsaatigalugit. Maluginiartariaqarpoq tamatumunnga aningaasartuutinnorsinnaasut annertusinnaaqimmata, aammataaq ilimagineqarsinnaavoq peqqinnissaqarfimmi nutaamik aqqissuussisoqartariaqassasoq, ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisussat amerlinissaasa malitsigisaannik peqqinnissaqarfimmi suliaassat amerlissammata. Ikiorneqarnissamik passunneqarnissamillu pisariaqartitsineq annertoq suliffimmi namminnermi aamma atuuttussaavoq, napparsimasoqartillugu ajutoortoqartilluguluunniit nakorsartiffiusinnaasut pisariaqartinneqassammata.

Eqqarsaatigisariaqassaaq aalajangersakkat ullumikkut isikkuminnit allaanerulersinneqassanersut, tassami aalajangersakkat atuuttut tunngavigalugit qulakkeerniarneqarnikummat nunaqarfinni Kalaallit Nunaannilu avinngarusimasuni suliffiit piujuarnissaat, napparsimaveqarnikkut qulakkeerinninnermi. Aalajangersakkanimi eqqarsaatigineqarsimangilaq Aluminiumut Pilersaarutitut angitigisunik saqqummersoqarnissaa, tassungalu attuumassuteqartumik qimarnussuinnermut annertoqisunik aningaasartuuteqarsinnaaneq pilersaarutip sanaartorneqarnerani.

6. Nunat tamalaat akornanni pisussaaffiit

6.1 Kalaallit Nunaata nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutitigut pisussaaffiisa qulaajarneqarneri.

Bilag 1-imi nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit malittarisassallu allattorneqarsimapput, taakkunanilu pininnaatitaaffiit assigiinngitsut erseqqissarneqarsimapput soorlu oqaaseqarsinnaatitaanermut peqatigiiffilorsinnaatitaanermullu tunngasuni pininnaatitaaffiit.

Ataani sammineqassapput pisussaaffiit/pinnaatitaaffiit pingaartumik EMRK-mi ILO-milu isumaqatigiissutaasuneersut, tassa nassuiaammattuumassuteqartutut isigineqartut.

6.2 ILO –mi isumaqatigiissutit

ILO tassaavoq FN-ip sulifsoqarnermut tunngasut pillugit immikkoortortaarfia. ILO-mut ilaasortaasut tassaapput naalagaaffiit, sulisartut sulisitsisullu peqatigiiffii, tamarmillu naligiissitaallutik ilaasortaapput. Tassuuna pingasojusamik qulakkeerisoqarpoq, tamannalu ILO-mi pingaartitaavoq.

ILO’p suliaasaraa pingaarnertut nunat tamalaat akornanni sulisoqarnermut tunngasutitigut assigiinnik pininnaatitaaffeqarnissaaq, tamannalu isumaqatigiissutitigut kaammattuinnertigullu ingerlanneqartarpoq.

Kalaallit Nunaat ILO-mi isumaqatigiissutit pisussaaffeqarfigai, Danmarkimmi naalagaaffeqatiginera tunngavigalugu ilaasortaanerata pisussaaffiliivoq. Kalaallit Nunaat nammineq ILO-mut ilaasortaangilaq FN-imillu naalagaaffittut namminersortutut isigisaanani, taamaattorli ILO-mi isumaqatigiissutinut imminut pituttugaasutut isigaluni. Taamaakkaluartoq ILO-p Nalunaarusiaa Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work juni 1998-imeersoq malillugu, naalagaaffiit ilaasortaasut tamarmik – ILO-p isumaqatigiissutai arfineq pingasuusut sulisinnaatitaanermut tunngavippiaasut, pisussaaffeqarfigai ilisimaneqarnerulernissaalu aqutissiuuttussaallugit, naak namminneq inatsisiliornermikkut atuutsilersissimangikkaluarlugilluunniit. Pinnaatitaaffinnut ilaapput kattuffeqarsinnaatitaanermut peqatigiiffeqarsinnaatitaanermullu attuumassuteqartut aamma naqisimaneqanngitsumik isumaqatigiinniarsinnaatitaaneq, aammalu taassuma iluani isumaqatigiissut nr. 87: Peqatigiiffilorsinnaatitaaneq kattuffilorsinnaanermullu illersugaaneq aammalu isumaqatigiissut nr. 98: Kattuffilorsinnaanermut pinnaatitaaneq ataatsimullu isumaqatiginniniarsinnaatitaaneq.

Isumaqatigiissutit taakku arfineq pingasuusut sulisartut pinnaatitaaffiinut tunngasut avataaniittoq taasariaqartoq tassaavoq isumaqatigiissut 169 nunap inuiinut tunngassuteqartut. Isumaqatigiissutit taakku pineqartut pingasut tamarmik Danmarkimit

atuuttussanngortitaasimapput Kalaallit Nunaannillu malinneqartussaallutik.

ILO ILO-p isumaqatigiissutaanut tunngasutigut naammagittaalliutinut suliarinnittartussamik pilersitsisimavoq. Isumaqatigiissutini 87-imi 98-imilu unioqutitsinernut immikkut aaliangiisartussanik pilersitsisoqarsimavoq Peqatigiiffeqarsinnaatitaanermut komiteemik (the Committee on Freedom of Association). Komitiip sulisartut sulisitsisullu kattuffeqarfiisa naammagittaalliutaat peqatigiiffeqarsinnaatitaanermut unioqutitsineraanerat suliarisarpai. Komitiip paasiguniuk unioqutitsisoqarsimasoq naammagittaalliut nalunaarusiamik malitseqartinneqartissavaa qanoq suliarineqarnissaanut kaammattuutitalimmik. Naalagaaffik isumaqatigiissummik unioqutitsisimasoq tamatuma kingorna pisussaatinneqartussaavoq kaammattuutiginneqartunik naammassinnissalluni ILO-mullu nalunaassalluni iluarsisuteqarsimanermik. Pissutsit naalagaaffiup iluarsivigisassai inatsiliaanut attuumassuteqartut ILO-p Immikkut Ilisimasalittut komitiianut ajunnginnersut apequtiginneqarsinnaapput. Periarfissaq alla tassaavoq Peqatigiiffeqarsinnaatitaanermut komitiimut nalunaarusiornani kisiannili "direct contact", komitiip naalagaaffimmut toqqaannartumik oqaloqatiginninneratigut ajornartorsiut aaqiiviginiassallugu. Immikkut Ilisimasallit Komitiit Peqatigiiffeqarsinnaatitaanermullu Komitiip nalunaarusiaat kaammattuutaallu inatsisitigut pituttuisuunngillat, ILO-p isumaa malillugu oqariatuutaallutik isumaqatigiissutinillu nassusiaanerullutik, taamaakkaluartoq naalagaaffinnut pineqartunut tusaamaneqarnikkut innarliisinnaapput.

ILO-mi isumaqatigiissutit atuunnerannut takussutissaavoq suliaq Danmarkimut sammitinneqartoq (LO aamma FTF Danmark akerleralugu) 1986-imi, tassani Peqatigiiffeqarsinnaatitaanermut Komitiip Danmark eqqunngitsuliornerarmagu. Tamatuma kingorna taamanikkut sulisartoqarnermut ministeriusoq Folketingimi oqaaseqarpoq (FT 1986-86 F sp. 12165), "ILO eqqartuussiviunngilaq" aamma "taamanikkut naalakkersuisuusut namminneq nalilissussaasut isumaqatigiissutip aaliangersagai malinneqarnermut". Tamanna tunuliaqutaralugu ILO-mi aalajangiisimaneq malikkumaneqanngilaq. Taamaakkaluartoq nalinginnaavoq naalagaaffiit ILO-p isumaqatigiissutaanik malinninniartarnerat, aamma Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit Eqqartuussivik (EMD) EU-llu Eqqartuussivia soorlu isumaqatigiissutaasimasut pillugit isummerniarnermi nalilersuiffittut atortaraat, soorlu tamanna takuneqarsinnaasoq Demir and Baykara v Turkey-sagen-imi (tamatuma kingorna "Demir"), innersuussutigalugu ataani immikkoortoq 6.6.2.

Ataani sammineqassapput isumaqatigiissutini 87, 98 aamma 169-imi pisussaaffiit soorlu aamma Kalaallit Nunaata Aluminiumut Pilersaarutip piviusunngortinniarnernani pisussaaffigisinnaasai malittarisassat aaqiivigineqarneranni isiginiarneqassasut.

6.2.1 Isumaqatigiissut 87 "Peqatigiiffeqarsinnaatitaaneq kattuffiliorsinnaanerullu illersugaanerat"

Art. 1 malillugu ILO-mut ilaasortat tamarmik isumaqatigiissut atuuttussanngortinneqaraangat pisussaaffigilertarpaat isumaqatigiissutip aaliangersagai aaqiivigissallugit. Art. 2-mi aaliangersarneqarsimavoq sulisartut sulisitsisullu arlaatigulluunniit assigiinngisitsissanngitsut, pisinnaatitaasullu namminneq kattuffiup aalajangersagai malillugit namminneq qinikkaminnut kattuffimmut ilanngussinnaasut akuersissummik peqqaanngikkaluarlutik.

Sulilu art. 8 malillugu aaliangersarneqarsimavoq sulisartut sulisitsisullu kattuffeqarfitik assigalugit inuit ataasiakkaat allat kattuffeqarfiilluunniit isumaqatigiissutip pisinnaatitaaffittut pilersitaanik malinnissallutik aammalu naalagaaffimmini inatsisit atuuttut ataqqillugit. Naalagaaffiup inatsisiliornermigut isumaqatigiissummi qularnaveeqqusiussaasut namminnerluunniit iliuuseqarnermikkut qularnaaveeqqusiussaasut ajornerulerseqqusaanngilaat.

Isumaqatigiissutip atorneqarnera Kalaallit Nunaannut isumaqarpoq, Kalaallit Nunaata akuerisariaqaraa inuit Kalaallit Nunaata inatsisitigut akisussaaffianiittut – sulisartut kalaaliugaluarpata allamiuugaluarpataluunniit – soorlu sulisartut kattuffeqarfiannut ilaasortanngussappata, taamaaliornermikkut pisinnaatitaaffitik qulakkearniarlugit.

6.2.2 Isumaqatigiissut 98 "Kattuffeqarsinnaatitaaneq ataatsimullu isumaqatigiinniarsinnaatitaaneq"

Artk. 1 malillugu, sulisartut naammaginantumik illersorneqartussaapput iliuuseqarsinnaanerminnut, ataatsimut piginnaasaqatigiit kattuffiliornissaannut.

Illersuineq taamaalilluni uaniippoq inerteqqutigineqarmat "kattuffeqarneq tunngavigalugu assigiinngisitsinermut" ("anti-union discrimination"), nassatarisussaavaa naalagaaffik – taamatullu aamma sulisitsisut naalagaaffiup inatsisitigut akisussaassuseqarfiata iluaniittut – soorlu qulakkiissagaa illersussallugit peqatigiiffimminnut ilaasortaanertik pissutigalugu soraarsitaasinnaanermut.

Ataatsimut isumaqatigiinniarsinnaatitaaneq imaluunniit sulinermi atugassarititaasut ataatsimut isumaqatigiinninnuutigalugit ingerlatsisinnaaneq, tassunga ilaavoq sulisitsisumut piumasaqarsinnaaneq isumaqatigiissuteqarnissamik piumasaqarsinnaaneq. Taama piumasaqarsinnaaneq amerlanertigut sulinermik inuussutissarsiuteqartut kattuffianniit saqqummiunneqartarpoq. Sulisitsisoq pisussaataaangilaq piumasaqaat akuerissallugu isumaqatigiissuteqassalluniluunniit. Taamaatorli sulisitsisup akuerisariqarpaa taamatut piumasaqaateqartoqarneratigut suleqataasut/kattuffiup suliumajunnaarsinnaanermik iliuuseqarsinnaanerat.

Suliffeqarfiit pilersaarusiortuusut akuerisariaqarpaat isumaqatigiinniarnermi piumasaqaateqartoqarsinnaanera, soorlu aamma taama piumasaqaateqarneq anguneqanngippat suliumajunnaanermik kinguneqarsinnaasoq. Aallaavittut periarfissaqanngilaq arlaanaannilluunniit inerteqquteqarsinnaanermut suliumajunnaarnissamat, mattussinissamat tapersersuilluniluunniit iliuuseqarnissamat.

Isumaqatigiissut 169 naalagaaffimmi namminersortumi nunap inuui naggueqatigiilluunniit pillugit isumaqatigiissutaavoq

Art. 1, imm. 1 aaliangersaaffigaa isumaqatigiissut ukunani atorneqassasoq:

- a) naalagaaffinni namminersortuni naggueqatigiit, inooqatigiinnermi, kulturikkut aningaasaqarnikkulluunniit naalagaaffimmi innuttaasunit allanit allaanerusumik atugassaqarpata, naggueqatigiillu immikkut inissisimaneq aaqqissuussivigisimappassuk imaluunniit ileqquusut malillugit pisarnerluunniit malillugu immikkulluunniit inatsisiliunneqarsimanermikkut malitassaqaartitaappata,
- b) naalagaaffinni namminersortuni inuit nunap inuuiisut isigineqartut, nagguitik nunami najugaqartuusimasut nunalluunniit immikkoortuanut inissisimasimappata nunap tiguarneqarnerani nunasiaatigineqalinnginneranilu najugaqaqqaartuusimasut, maannakkutut nuna killeqarfilersugaanngikkallarmat, inatsisitigut aaqqissugaanerat qanorluunniit ilusiligaagaluarpat, sulilu inooriaasertik taassumaluunniit ilaa ingerlappassuk, inooqatigiinnikkut, aningaasaqarnikkut, kulturikkut politikikkulluunniit ingerlatsivinni.

Art. 20, imm. 1-ip aaliangersarpaa, naalakkersuisut inatsisiliornermi malittarisassiornermilu killilersuinerminni inuit pineqartut suleqatigalugit, immikkut illuinnartunik aaqqissuussivigissagamikkut pitsaasumik illersorneqarnissaat qulakkeerniarlugu atorfinitsitaasarnerat sulisartullu sulinermi atugassarisaat inuit taakku pillugit, ima annertutigisumik inatsisitigut iluamik illersorneqarsimanngippata, sulinermik ingerlataqartut nalinginnaasumik aaqqissuussiffiginerannik. Imm. 2-millu naalakkersuisut pisussaataaapput sulisunik immikkoortitsinnginnissaq qulakkeerniarlugu, inuit pineqartut eqqarsaatigalugit, sulisullu allat pillugit makku pingaartumik isiginiarneqassapput:

- a) suliffissanut periarfissaqarnissaat, tassunga ilanngullugu ilinniarsimasutut sulinissaat, taamatullu sullissisoqarnissaa qaffasinnerusunut inissiiinnermi atorfimmilu qaffaffissaqaqqullugit,
- b) assigiimmik aningaasarsiaqarnissaq suliani naligiinni,
- c) nakorsamit ikiorneqarsinnaaneq ikiorsiissutinillu ikiorserneqarsinnaaneq,

suliffiit qularnaatsuullutillu peqqinnartuunissaat, ikiorserneqarnermut periarfeqarnissaat, pissarsiassarissallu allat inussutissarsiutinut suliaqarnermut ineqarnermullu attuumasut,

d) peqatigiiffeqarsinnaaneq aammalu sulisartut peqatigiiffiini inatsisinik malinnittuni aammalu ataatsimoorussamillu sulisitsisunut sulisitsisullu kattuffiunut isumaqatiginninniarsinnaanissamut.

Art. 20 naammassisinnaajumallugu Inaatsisartut inatsisiliorput, Inatsisartut Inatasisaat nr. 27/1992-imeersoq Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat. Inatsit erseqqinnerusumik ataani sammineqassaaq immikkoortoq 8.1-imi. Isumaqatigiisummi piumasaqaatit, kalaallit inatsisaannit sakkukinneraaq, tassami nunaqavissut siullunneqarnissaat isumaqatigiisummi piumasaqaatitut saneqqunneqarsinnaanngitsutut inissisimangilaq.

6.3 Inuit pisinnaatitaaffii

EMRK-p nassuiarlugulu qularnaveeqquserpai pisinnaatitaaffiit tunngaviusut arlaqartut. Bilag 1-imi erserpoq, Kalaallit Nunaat imminut EMRK-mik malinnittusatut isigisoq. EMRK-mi aamma pilersinneqarpoq EMD, taassuma qulakkeertussaavaa EMRK-mi pisussaaffiit naammassineqarnissaat. Inuk kinaagaluartorluunniit, kattuffiit naalagaaffimmut atasuunngitsut imaluunniit inuit ataasiakkaat ataatsimooqatigiissut EMRK-p unioqqutinneqarsimanerani EMD-mut suliakkiinissamik pisinnaatitaaffeqarput. ILO-mi isumaqatigiisummi pisinnaatitaaffinnit allaassutigaa suleqataasut periarfissaqartinneqarmata naalagaaffik EMRK-mi malittarisassat qulakkeersimangippagit EMD-mut suliakkiissalluni, tassunga ilanngullugu taarsiissutissanik piumasaqarsinnaaneq. Tamanna ima paasisariaqarpoq inuit pisinnaatitaaffiinik Kalaallit Nunaat unioqqutitsisoqassagaluarpata, Kalaallit Nunaat EMD-mut suliakkiissutigineqassaaq.

Art. 11 imm. 1 katersuussinnaanissamut peqatigiiffeqarnissamullu pisinnaatitaaffeqarnermut tunngasoq malillugu tamarmik pisinnaatitaapput eqqissimasumik katersuunnissamut peqatigiiffilorsinnaanissamullu, taassumalu ataani immikkut ingerlataqartut katersuussinnaaneranunniit kattussuussinnaanissaannullu soqutigisatit illersorniarlugit.

EMD-p 2009-mi suliaani Demir-imi aalajangiisoqarnera tikillugu art. 11-p qanoq isorartutiginera qularnarsimagaluarpata, tassami artikelip oqaasertaasigut taamaallaat pineqarmata peqatigiiffilorsinnaatitaaneq, ukuli saqitsaannermut aalajangersimasut pineqaratik. Suliami EMD-mit aalajangiunneqarpoq saqitsaannermi pisinnaatitaaffiit aamma art. 11-p illersugaanut ilaasut. Suliaq Demir pillugu eqqartuinerit allat immikkoortumut 6.6.2-mut innersuunneqarput.

EMRK tunuliaqutsiullugu Aluminiumut Pilersaarusiame sulisussat tamarmik sulisartut kattuffiunut ilanngussinnaanerminnut illersugaapput, soorlu aamma saqitsaannermi pisinnaatitaaffiit illersorneqartut. EMRK-mik unioqqutitsisoqassappat – minnerunngitsumik politikkimut tunngatillugit – Kalaallit Nunaannut ilungersunartussaavoq.

6.4 Kalaallit Nunaanni Peqatigiiffeqarsinnaaneq –naliliineq peqatigiiffeqarsinnaanermut nunallu tamalaat akornanni pisussaaffiit

Qulaani pineqartut tunulequtaralugit takuneqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaanni peqatigiiffeqarsinnaatitaaneq saqitsaannermilu pisinnaatitaaffiit EMRK art. 11 aamma ILO isumaqatigiissutit 87 aamma 98 aqutugalugit illersorneqartut.

Kalaallit Nunaat pisussaaffeqarpoq isumaqatigiisummi aalajangersakkat atuutsissallugit inatsisiliornikkut allatigulluunniit aaliangersaanikkut sulisartut killiliiffiqarsinnaanngillat sulisartut kattuffiunut ilaasortanngorsinnaaneranunniit allatigulluunniit saqitsaattoqartillugu pisinnaatitaaffinnik killiliisinnaanngilaq, taamaaliortoqassagaluarpammi nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit unioqqutinneqassammata. Tassunga atatillugu oqaatigisariaqarpoq ILO-p immikkut

ilisimasalittut komitiata Danmark inatsiliornikkut saqitsaattoqartillugu pisinnaatitaaffiit pillugit akuliukkaangat isornartorsiortarsimammassuk.

Oqaatigineqassaaq Kalaallit Nunaanni kattuffiit isumaqatigiissutissanik piumasaqaateqarsinnaatitaapput –ilaatigut saqitsaanermik ilaqartinneqartumik – tamanna pituttugaanngimmat immikkut kattuffiit eqimattat pineqartut ilaasortarinissaannik. Taamaallaat kattuffiup eqimattat pineqartut ilinniakkalluunniit immikkoortut taakku sullitarsussaavai. Ilanngullugu oqaatigisariaqarpoq inatsiliornikkut piumasaqaatigineqanngimmat, suliffeqarfiup sulialluunniit aalajangersimasup iluani isumaqatigiissutinik peqassasoq unioqutitsinerunngitsumik suliasaq suliarineqassappat. Taamaalilluni sulisartut kattuffiata naliligassaraa ilumut isumaqatigiissutitigut aaliangersaanissaq piumasaqaataassanersoq, taannalu aaliangiisuusarpoq suliffeqarfimmut pilersaarusiarmulluunniit uumatut ittimi tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit isumaqatigiissutitigut aaliangersaaffigineqassanersoq. Tassunga tunngatillugu maluginiartariaqarpoq, apequtaanngimmat suliffeqarfiit Pilersaarusiortuusut nunanit allaneersunik isumaqatigiissuteqarnerat, saqitsaassinissamut pisinnaatitaaffiit eqqarsaatigissagaanni. Aamma oqaatigineqassaaq isumaqatigiissutinik malinninnissaq assigiinngitsutigut pilersinneqarsinnaammat, soorlu sulisitsisuusup sulisitsisut kattuffiannut ilaasortaalerneqatigut imaluunniit sulisitsisuusup isumaqatigiissummik atuuttussanngortitsineratigut (atuuttussanngortitsilluni isumaqatigiissut). Isumaqatigiissutip atuuffiani (nalinginnaavoq ukiut 2-4) akaareqatigiinnissamut isumaqatigiissut atortarpoq, taassuma ataani suleqataasut isumaqatigiissut unioqutinnagu suliumajunnaarsinnaanngillat isumaqatigiissuteqarfusimappat, aammalu piumasaqaataasut aaliangersarneqarsimappata.

Taamaaqataanik nunat tamalaat akornanni pisussaaffeqanngilaq aningaasarsiat minnerpaaffissaannik aalajangersaaffiusumik, taamaattumik nunat tamalaat akornanni pisussaaffitsigut aporfissaqanngilaq aningaasarsiat angissusiinik pilersitsisinnaanermut, soorlu aamma ullumikkut Kalaallit Nunaanni nalinginnaasunit annikinnerusinnaasunik. Aningaasarsiat minnerpaaffissaattut piumasaqaammut tunngatillugu pissutissaqarpoq immikkoortissallugit ajissarsiassatut piumasaqaatit aamma akissarsiaqarluni sulinngiffeqarsinnaanermut piumasaqaatit. Kingullermut tunngatillugu sulinngiffeqarnermut inatsit Kalaallit Nunaanni aaliangersakkat malillugit atorfeqartunut atuuppoq. Sulisorineqartunut Kalaallit Nunaanni aalajangersakkanut ilaatinneqanngitsunut, atorfinitsinneqarnerat nunani allani atorfinitsitsinermut piumasaqaatinut attuumassuteqarnerunerat pequtigalugu, maluginiagassaavoq EU-p Charterianut Pisinnaatitaaffiit Tunngaviusut art.31, imm. 2, tassanimi sulisut tamarmik akissarsiaqaatigalugu sulinngiffeqarsinnaatitaalerput, tamannalu Direktiv (2203/88/EF)-mit piumasaqaammik taperneqarpoq, arlaatigut eqqarsaatigineqassasut suliffiup pilersaarusiugaaneranut tunngassuteqarnerut, art. 7, imm 1, pillugu sulisut qulakkeerunneqassasut ukiumut sivikinnerpaamik sap. ak. sisamani sulinngiffeqarnissaat akissarsiaqarlutik. EU-p aaliangersagai toqqaannartumik Kalallit Nunaanni atorneqarsinnaanngillat, taamaattorli isumasiorfittut atorsinnaapput, innersuussutigalugu ataani immikkoortoq 6.5, suleqataasunut taakkununga.

Maluginiarparput, Naalakkersuisut Suliffeqarfiillu Pilersaarusiortuusut tamarmik qulakkeerininnissaq kissaatigigaat, aamma Aluminiumut Pilersaarummi sulisut nunanit allaneersut ilanngullutik qulakkeerunneqassasut naammaginatartumik/eqqortumik akilernerqarnissamut, tamanna pisinnaanermut naleqquttumik qulakkeerinissammat. Ilaatigut EMD-mi aalajangiinerit peqataapput pisinnaatitaaffiit /pisussaaffiit assigiinngisitaartunik nassuiarneqarsinnaasut. Ataani sammineqassapput aalajangiisarsimanagerit assigiinngitsut ILO-p Immikkut Ilisimasalittut Komitiianit, EMD-mit EU-llu Eqqartuussivianit ingerlanneqarsimasut peqatigiffeqarsinnaanerup suliumajunnaarsinnaanerullu ataqatigiissutaat pillugit, taakkununga ilanngullugu sitigut pisoqartillugu arlaatigut suliumajunnaarsinnaaneq pisinnaanngitsaq.

6.5 EU-mi iluani aaliangersakkat

6.5.1 Allamut suliertortitaasarnermut peqqussut danskillu atuuttussanngortitsinerat/allamut suliertortitaasarnermut inatsit

Kalaallit Nunaat EU-mut ilaasortaannngimmat EU-p iluani aaliangersakkat isumasiorfiinnartut atorsinnaapput. EU-mi peqqussutit il.il. akuersissutigineqarsimapput minnerpaamik ILO-mi isumaqatigiissutit arfineq pingasuusut tunngaviusumik sulisartut pininnaatitaaffiinit tunngasut ataqqiniarlugit, innersuussutigalugu qulaani 6.2, taassumalu iluani isumaqatigiissutit 87 aamma 98 aamma EMRK art. 11.

Allatut oqaatigalugu tunngavilersuuteqartoqarsinnaavoq EU-p peqqussutaanik malinninniarnissamut (danskillu atuuttussanngortitsissummik inatsisaat) - taassuma ataani Peqqussut (96/71/EF) sulisartut allamut suliertortinneqartarnerat pillugu paarlaasseqatigiilluni kiffartuusseqatigiittarnerit pillugit, taanna danskit aaliangersagaanni atuuttussanngortitaavoq Allamut suliertortitaasarnermut inatsimmi – naleqquttuuvog ILO-mi isumaqatigiissutit arfineq pingasunut aamma EMRK art. 11-mi sulisartut pininnaatitaaffiisa tunngavigisaanni.

Pingaartumik EU-p eqqartuussiviani aalajangiinermi 18. december 2007-imeersumi, C-34/05, Laval und Partneri LTD (tamatum kingorna "Laval" imaluunniit "Laval pillugu suliaq") EU-p Eqqartuussiviata akuerisimavaa tunngaviusumik isumaqatigiinngissuteqartillugu killissaqartoq ordre publicimut assingusut eqqarsaatigalugit (pisortat aqqissuussinerat ataqqillugu). Eqqartuussinerup inerniliussaa ataani immikkoortoq 6.6-imi erseqqinnerusumik sammineqassaaq. Tamanna tunulequtaralugu nalilersuiffigineqarsinnaavoq, qanoq Laval pillugu suliap suliasamik takkuttoqarneratigut isumasiorfigineqarsinnaanersoq Aluminiumut Pilersaarummut atatillugu, taassumalu ataani Kalaallit Nunaat nammineerluni aalajangikkaminik EU-p eqqartuussivia issuassanerlugu immaqalu aamma danskit atugassanngortitsinerat tunngavigalugu, Allamut Suliertortitaasarnermut Inatsit, pissuseqataanik piffissamilu tassani saqitsaassinnaaneq killilissallugu EU-p eqqartuussisimanagera tunngaviliutillugu saniatigullu saqitsaassinnaatitaaneq EMRK-mit illersoneqartoq ILO-milu isumaqatigiissummi taaneqartut ataqqillugit. Soorlu ataani takuneqarsinnaasoq isumaqarpugut ilimanannngilluinnartog , Kalaallit Nunaat EU-mut ilaasortaannngitsoq, naallu nammineq politikikkut tassunga piumassuseqartoqassagaluarpag Naalakkersuisuni, Laval pillugu suliaq innersuussutigalugu taamatut ilusiliisoqarsinnaassasoq taamaaliornikkullu kalaallit sulisartut kattuffeqarfiat taakkununga attuumassuteqartoq saqitsaassinnaaneranik killiliiffigalugu.

6.6 Eqqartuussinermi ileqqusoq

Aalajangiisimanerit makku pisumi uani immikkut soqutiginaateqarput:

- EU-mi Eqqartuussiviup inerniliussaa Laval pillugu suliami (18. december 2007)
 - EMD-p Demir and Baykara v Turkey-imi aalajangiussinera (12. november 2008), ECHR 1345
 - ILO'p Immikkut Ilisimasalittut Komitiata aalajangiinera BALPA v British Airways-imi (juni 2010)

Tullerriaarneri eqqarsaatigalugit aalajangiinerit sammineqassapput tullerriaarneri malillugit.

6.6.1 EU-p Eqqartuussiviata Laval pillugu suliamini aalajangiinera

Laval-imi eqqartuussivimmi inerniliussaq aqqutigalugu EU-p Eqqartuussiviata Allamut Suliertortitaasarnermi Peqqussut nassuiarvaa. Peqqussummi aalajangiunneqarpoq, aalajangersakkat ilaat nunami najorneqartumi inatsisiliaasartut minnerpaaffiatigut ataqqineqassasut. Tassani pineqarput ilaatigut aningaasarsiat minnerpaaffiatut piumasarineqartut, kisianni aatsaat tamanna nunami tassani inatsisiliornikkut erseqqissarneqarsimappat aamma/imaluunniit nunami suliffigisami ileqqusut malillugit. Laval pillugu suliami, tassani pineqarpoq Sverigimut nunamini suliertortitaasimasog,

immikkut aaqjissuussinermik nassaassaqaangilaq tunngavigineqarsinnaasumik, ataatsimut isumaqatigiinniarnerni angusaasimasut nunami tassani tamanit atorineqassasut. Tamanna aamma Kalaallit Nunaannut atuuppoq.

Letlandimiut suliffeqarfiutaat Laval svenskit kommuunianni sanaartugassanik ingerlatsisussanngortinneqarpoq. Tassunga atasumik Laval sulisartunik Lavalimeersunik 35 miss. svenskit suliffeqarfiutaannut suliarortitsivoq. Allamut suliarortitaasut 65%-ii missiliorlugit Letlandimi sulisartut kattuffiannut ilaasortaapput sanaartornermi sulisutut, ataaserluunniit svenskit kattuffiannut ilaasortaangilaq. Laval isumaqatigiissuteqaangilaq – Letlandimi Sverigemiluunniit.

Kattuffiup Sverigemeersup ataatsip isumaqatigiinniarnermigut piumasarigaluarpaataatsimut isumaqatigiissusiaasimsoq allamut suliarortitanut atuutilissasoq, aatsaallu tamatuma kingorna Laval ataatsimut isumaqatigiissusiorpoq Letlandimi immikkut piginnaasaqarfillit kattuffiannut. Tamatuma kingorna svenskit kattuffiata piumasaqaatertik attatiinnarpaat, tassa svenskit isumaqatigiissutaat atorineqassasoq taavalu taakku Laval-illu akornanni isumaqatigiinniarneq ingerlaqqippoo. Laval-ip isumaqatigiissutissatut piumasaqaataasooq atortikkumanngiinnarpaata, tamatumalu kingorna svenskit sulisartuisa kattuffiata ataatsimut suliumajunnaaqatigiinnissaq aallartippaat.

Den Svenske Arbedsrett, sulisartoqarnermut eqqartuussivik, EU-p eqqartuussivia apeqquteqarfigaa, siornatigut EU-p ilauni kiffartuussisinnaanermut periarfissap, aammalu saqitsaattoqartillugu periarfissat kalluaannerat aaliangiiffineqarnikuunngimmat oqaaseqaateqarfigeqqullugu.

Aalajangiisuulluinnartumik EU-p Eqqartuussivia nalunaarpoq

”ataatsimoortumik suliumajunnaaqatigiissinnaatitaanermik aallartitsisinnaaneq nunat tamalaat akornanni assigiinngitsutigut atorineqartarpoq akuerisaallunilu, tassa naalagaaffiit ilaasortat peqataaffigisaanni atuuttussanngortitaallunilu, [...] soorlumi tamanna erseqqissumik taaneqarsimasooq [...]mi, aamma isumaqatigiissut 87-imi peqatigiffeqarsinnaatitaaneq aaqjissuusseqaatigiissinnaatitaanerlu pillugit.”

taamatullu

”ataatsimoorluni suliumajunnaarsinnaaneq pisinnaatitaaffittut akuerisariaqarpoq [...], tamassumalu eqqortumik atorineqarnissaa Eqqartuussisut qulakkiissavaat, kisiannili taamaakkaluartoq minnerunngitsumik atuuppoq, taama pisinnaatitaaffimmik atuneq killilernerqarsinnaammat.”

Suliap suliarineqarnera tunulequtaralugu illua tungeriillu oqaaseqaataat tunngavigalugit EU-mi Eqqartuussivik isumaqatigiinngissummut tunngasutigut suliumajunnaarnerup inatsisitigut tunngavissaqaassusia pillugu imaattunik tunngavilersuivoq:

- Killilersugaangitsumik kiffartuusseqaatigiissinnaaneq Ataatsimooqatigiinnermi tunngaviusut ilagilluinnarpaat.
 - Kiffartuussiartornermi svenskit nunaanni sanaartornermi peqataanissaq pilerinannginnerulersinneqarsinnaavoq ilami allaat ajornarnerulersinneqarsinnaalluni kiffartuussiartortut pinngitsaalillugit ataatsimut isumaqatigiissusiorfigineqartassappata, tassuuna aalajangersakkat ilaat inatsisitigut aalajangersakkanik allaanerummata, tassami sulinissamut atorfinitsinneqarnissamullu taakkunani atugassarititaasut suliffinni Allamut Suliarortarnermut Inatsimmi artikel 3, imm. 1, immikkoortua siulleq, litra a)-g)-mi taaneqartunit. Tamanna pissutigalugu taama pisoqarnerani kiffartuussinermi paarlaasseqaatigiittarnermi killilersuisoqarpoq.
 - Ataatsimut suliumajunnaarnermik aallartitsisinnaatitaaneq , sulisartut naalagaaffimmi ilaasortaasumi illersorneqarnissaat siunertarineqaraangat soorlu atugarisatigut nakkarsaasoqassagaluarpat, taava alloriarnissaq pisariaqavissinnaavoq.
 - Ataatsimoorluni suliumajunnaarnerq, naalagaaffimmi suliarortfigisami

aalajangersumik ilisimasallit peqatigiiffiata aallartitarippagu, allamit killeqarfiit qaangerlugit suliarorsimasut qulakkeerunniarlugit sulinissamut atorfinitsinneqarnermilu atugassarisanut aalajangersumik qaffasissusiliinikkut, iliuuseqarnermi siunertaavoq sulisut illersorniarlugit.

- Sverigemi aningaasarsiat pillugit isumaqatigiinniarnaq, ataatsimut suliumajunnaarnertalik siunertaqarpoq kiffartuussiartortoq ikiorniarlugu, nunap taassuma inatsisiliorneraniippoq, tassanilu ilisarnaataavoq, arlaannaatigulluunniit erseqqivissumik atorneqarsinnaasumillu aalajangersagaqannginnera, taamaasilluni kiffartuussisumut periarfissaqarani, paasissillugu akissarsiap minnerpaaffilerneqarnissaanut pisussaaffiit suunersut.

Taamaalilluni EU-p Eqqartuussiviata akueraa – suliame tassani aalajangersimasumiittut tunngavigalugit - suliumajunnaarsinnaatitaaneq pinngitsoorani tamanut attuumasimappat. Kisianni tunngaviusut siuliani taakkartorneqartut peqanngippata, isumaqatigiinnginnermullu naalagaaffimmi tassani inatsisit piumasaannit isumaqatigiissutit tamanut atuuttunit angusaqarniarneq annertuneruppat periarfissaqanngilaq taama alloriarsinnaatitaaneq. Assersuutigineqarsinnaavoq aningaasarsiatigut piumasaqaat naalagaaffimmi aningaasarsiat minnerpaaffiannit qaffasinneruppat (soorunami taamaattut atuuppata).

Tamanna tunulequtaralugu EU-p Eqqartuussiviata inissaminiitsippaa, ataatsimut suliumajunnaaqatigiinneq tunngaveqartinneqarsinnaanngitsaq tamat eqqarsaatigalugit iliuusaanngimmat taamaattumillu ataatsimut suliumajunnaaqatigiinneq Nunamut Allamut Suliarortitaasarnermut Inatsimmi artikel 3, imm. 1-imut killeqanngitsumik paarlaasseqatigiilluni kiffartuussisarnermi isumaqatigiissutaasimasumi art. 49-annut akerliummat.

Tamatuma kingorna svenskit Sulisartoqarnermut Eqqartuussiviata svenskillu Eqqartuussiviata Qullersaata EU-p Eqqartuussiviata aalajangiinera malillugu aaliangiipput, taamaasillunilu svenskit sulisartoqarnermut peqatigiiffiat taarsiisitaarujuussuarnissamut akisussaaffilerneqarpoq.

Soorlu takuneqarsinnaasoq EU-p Eqqartuussiviata akuersaarppaa ILO-mi isumaqatigiissummi 87-mi EMRK-milu art. 11-mi pisinnaatitaaffinnik qulakkeerinniffiusoq ilaatiigut killiliiffigineqarsinnaasoq.

Tassunga atasumik ilanngullugu taasariaqarpoq, svenskit inatsisitigut aaqqiissuteqarnerat, Laval pillugu aalajangiinerup kingunerisaanik allanngortitsisoqarmat, allannguinerli ILO-p Immikkut Ilisimasalittut Komitiianut ingerlateqqinneqarsimavoq tamanna ILO-mi isumaqatigiissutinut akerliuserineqarluni. Komitii aalajangiitinnani paasissutissanik amerlanerusunik piumasaqarsimavoq.

6.6.2 EMD'p Demir and Baykara v Turkey-i pillugu aalajangiinera

EMD suliame nr. 34503/97 Demir and Baykara v Turkey 2009-mi aalajangiivoq (tamatum kingorna "Demir" imaluunniit "Demir pillugu suliaq") inuit pisinnaatitaaffini, ILO-mi isumqatigiissutini (87 aamma 98) suliumajunnaarsinnaatitaanermillu (saqitsaattoqarsinnaanermilu) ataqatigiissitsivoq.

Suliame tyrkerit naalakkersuisui ataatsimut isumaqatigiissummik atorunnaarsitsipput kingumoorumik atuutilersussamik. EMD isumaqarpoq, atorunnaarsitsineq tyrkerit inatsisaanni periarfissaqartitaasoq. Taamaakkaluartoq eqqartuussivik isumaqarpoq inuiaqatigiinni demokratiskiusuni atorunnaarsitsinissaq pisariaqanngikkaluartoq. Atorunnaarsitsineq taamaalilluni peqatigiiffilorsinnaatitaanermut killiliisuusooq, taamaattumik Tyrkia pisuutinneqarpoq.

Eqqartuussinerup inerniliussaa soqutigineqaqaaq, tamatumunngalu pissutaavoq EMD aalajangiimmat EMRK art. 11'p qanoq siammasitsigisumik atorneqarsinnaaneranik. Taamaalilluni eqqartuussinerup inernerani takuneqarsinnaalerpoq EMD ineriartorneq innersuussutigalugu nunat tamalaat akornanni naalagaaffinnilu sulisartoqarnermi saqitsaattarnerit tunngaviusumik pisinnaatitaaffinnut ilaalersimammata, tassa "sulisartut peqatigiiffilorsinnaatitaapput peqatigiiffinnillu ilaasortanngorsinnaatitaallutik soqutigisatik illersorniarlugit" soorlu tamanna EMRK-mi art. 11 allasimasooq. Taamaaliornikkut EMD aalajangiivoq, suliumajunnaarsinnaatitaaneq

(saqitsaassisinnaaneq) EMRK art. 11-mit illersorneqartoq.

Suliumajunnaarsinnaatitaanermik (saqitsaassisinnaanermik) killiliisoqarsinnaaneranut tunngatillugu EMD piumasaqaatinik pingasunik saqqummiussivoq "ajoqqusersuinerimik" (akuliunneq, killilersuinerit), Tyrkiep pilersitaanik pissusissamisoortoqarnerisq. Taamaaliornikkut, EMD-p misissorpai killilersuinerit ima ilisarnaateqarnerisut

- Inatsisitigut tunngavissaqarneq (prescription by law),
 - Siunertamik akuerisaasumik malersuineq (pursuit of a legitimate aim),
 - Inuiaqatigiit demokratiskiusut pisariaqartitaasa ilagigaat (necessity in a democratic society).

EMD isumaqarpoq, killilersuinerit inatsisitigut tunngavissaqartut aammalu paasineqarsinnaasut siunertanik inatsisitigut akuerisaasunik malersuinerit, tassalu eqqissiviillioornissamik pinngitsoortitsiniutaallutik. Taamaakkaluartoq EMD isumaqarpoq, killilersuinerit inuiaqatigiinni demokratiskiusuni pisariaqanngitsut.

Tamanna tunulequtaralugu isumaqarnarpoq, tamakku ordre public-imut assingusut peqataatinneqarnissaat isiginiartariaqartoq, EMD-p peqatigiiffeqarsinnaanermut suliumajunnaarsinnaatitaanermullu (saqitsaassisinnaatitaanermullu) killiliinermut akuersaassappat. Tassunga atasumik takutinneqarpoq EMD qanoq sakkortutigisunik piumasaqartoq pisinnaatitaaffinnik art. 11-miittuni killilersuinissamut akuersaassaguni.

Ataani immikkoortumi 6.6.4-mi Demir pillugu suliami nalilerneqarpoq suliaq suliamut Laval-imut qanoq pingaaruteqartiginersq, taassuma iluani EU-p Eqqartuussivianit nassuaassisoqarneq Laval pillugu suliami aaliangiinerup siunissami eqqunngitsutut aaliangiisimanertut isigineqaatigilissagaa.

6.6.3 Nassuiaat ILO'p Immikkut Ilisimalittut Komitiianiti BALPA v British Airways-imi

Suliami BALPA v British Airways, 2010-mi aalajangiineq, (tamatuma kingorna "BALPA" imaluunniit "BALPA-pillugu suliaq") pivoq Laval-ip aamma g Demir-p aalajangiiffiginerisa kingorna.

BALPA (The British Air Line Pilots' Association) amerlasuunik ilaasortaqqarpoq British Airways-imit atorfeqartitaasunik. British Airways-ip saniatigut naalagaaffinni ilaasortaasuni allani immikkoortoqarfiliornertigut aqqutillu allanngortiternerisigut isumaqatigiinnginneqalerpoq British Airways-ip suleqataasullu akornanni (BALPA-mi ilaasortat).

Isumaqatigiinniartoqaraluartoq akerleriit

isumaqatigiissuteqarsinnaasimangillat. BALPA taamaattumik

suliumajunnaarniarsitsiniarluni eqqarsaatersuteqarsimavoq. British Airways taamaakkaluartoq oqaatigaat - ilaatigut Laval pillugu suliaq innersuussutigalugu – suliumajunnaarnissaq unioqqutitsinerussasoq, British Airways-ilu taamaattumik BALPA-mut taarsiissutisinnissamik piumasaqaateqarumaatoq suliumajunnaarneq piviusunnugussagaluarpat. Taarsiiffigitinnissamik piumasaqaat ullormut 100 millioner pund-inik naleqartussaavoq. Taamaattoqassappat BALPA akiliisinnajunnaartussaavoq, kattuffiullu taarsiisitaasinnaanermut akisussaaffik tunineqarsinnaanini tunngavigalugu suliumajunnaarnissaq aallartinningsuuginarpaa.

Tamatuma kingorna BALPA ILO'p Immikkut Ilisimalittut Komitiianut naammagittaalliummik ingerlatsivoq, nalunaarusiaminilu allassimavoq komitiip tamanna "serious concern"-itut isigigaa (ernumaqaluni) qanoq BALPA killilersuiffigineqartoq kattuffiup suliumajunnaarnerup aallartinnissaanik eqqarsarnerani. Komiti isumaqarpoq, taama taarsiussanngortitaanissamik qunusaarineq kinguneqartitsisoq, BALPA pisinnaatitaaffimminik atuisinnaajunnaarneranik (suliumajunnaarsinnaatitaanermut, saqitsaassisinnaanermik) ILO-mi isumaqatigiissutip ataaniittumi. Tamanna tunulequtaralugu Immikkut Ilisimalittut Komiti isumaqarpoq, naalagaaffik (Storbritannien)eqqarsartariaqartoq naleqquttumik iliuseqarnissamut sulisartut illersorneqarnissaat qulakkeerniarlugu kattuffiullu pisinnaatitaaffeqarnerat ataatsimoorussamik suliumajunnaarsitissinnaanermut qulakkeerniarlugit.

Taamaattumik maluginiarnissaa pingaaruteqarpoq ILO isumaqarmat, sulisitsisoq unioqqutitsinani ima annertutigisumik taarsiisitsinermik piumasaqaateqarnissaminut qunusaarisinnaanissaa periarfissaqartinneqassanngitsq, sulisartut kattuffiat

akiliisinnaajunnaarsissallugu, taamalu kattuffik isumqatigiissuteqarnissamut piumasaqarsinnaanera sunnissallugu.

Lavalip inissisisimanagertorpiaq pisoqaraluarpalluunniit –nuna suliariorfiusiq kiffartuussinermik tunniussisoq EU-mut ilaasortaasuminngaaneerluni – taama annertutigisumik taarsiisitsinermik piumasaqarnissaq suliumajunnaarsinnaatitaanermut (saqitsaassisinnaatitaanermut) tunngaviusumut pisinnaatitaaffimmut akerliusutut isigineqartussaavoq. Nunani EU-p avataaniittuni isumaqarnarpoq ILO – aammalumi EMD – isumaqatigiinngissuteqarsinnaatitaanermut pisinnaatitaaffinnut tamatumalu kingorna ima angitigisumik taarsiisitsiniarluni qunusaarineq allaat akiliisinnaajunnaarnermik kinguneqartumik, tunngaviusumik suliumajunnaarsinnaatitaanermut pisinnaatitaaffinnut akerliusoq.

6.6.4 Aalajangeeriaatsimut naliliineq

Demir pillugu suliamut eqqartuussutip inerneranut tapiutitut apeqquq Laval pillugu suliami eqqartuussutip inenera Demii-ilu pillugu eqqartuussutip inenera akerleriittut taaneqarsinnaanersut. Allatut oqaatigalugu – Demir pillugu eqqartuussutip inernerani EMD aalajangiivoq, ataatsimoorluni isumaqatigiinniaqatigiissinnaatitaaneq EMRK art. 11 aamma ILO isumaqatigiissut 98 iluaniittut, tamatumalu kingorna taamaallaat killiliisoqarsinnaasoq ordre public-imut assingusuni eqqaamasassat ilanngullugit qulaani allaatigineqartut, illuata tungaanili EU-mi Eqqartuussivimmi Laval pillugu suliami aalajangiunneqarpoq , killeqanngitsumik kiffartuusseqatigiissinnaanerup nassatarigaa, ilaatigut kinguniusarmat suliumajunnaarsinnaatitaaneq nunanit allanit kiffartuussiartortutunut atuutinngitsoq, tassa killiliineq aningaasat tunngavigalugit killiliisuusimagaangata.

Apeqquq annertoqisumik oqallisaasimavoq qulaarsiviunngitsumik. Imaannerarpaat unaannaq pissutigalugu, Deemir pillugu eqqartuussutip inenera nutaajunerpaammat tamassuma kingunerigaa, tassani oqaatigineqartut eqqortuusutut isigisariaqartut. Aamma imaannerarpaat, EMD qanorluunniit ilineratigut oqarsimanngitsoq EU-p Eqqartuussiviani aalajangiinerit ataqqiniarlugit, kisiannili , EU-p Eqqartuussivia oqarsimalluni EMD'p tunngaviusumik pisinnaatitaaffiit pillugit nassuiaaneri malinniarlugit, soorlu assersuutigalugu EMRK ILO-llu isumaqatigiissutaasa nassuiarneqarneri.

Apeqquq qitiusoq tassaavoq EMD naatsorsuutigineqarsinnaasoq art. 11-p nassuiarnerata EU-p Eqqartuussiviata ILO-p isumaqatigiissutaanni Laval pillugu suliami isummersuinerup assinganik isummersussanersoq – aamma nunat EU-mut ilaasortaannngitsut eqqarsaatigalugit. Demir pillugu suliami takussutissaqanngilaq isumaqatigiinngitsoqarsinnaatitaanermut (saqitsaanermut) killiliisutut nassuiarneqassasoq, kisianni apeqqutaanerulluni EMD-p art. 11 siammasinnerusmik nassuiassaneraa.

Suliami *BALPA-mi* ILO'p Immikkut Ilisimasalittut Komitiata aalajangiuppaa peqatigiiffeqarsinnaatitaanermut suliumajunnaarsinnaanermullu isummani qanoq ittoq ilaatigummi allagaqarami, taarsiisitsinissamut taama annertutigisumik qunusaarineq - Laval pillugu inernilileneq innersuusiullugu – Immikkut Ilisimalittut Komitii isummertoq , sulisartut kattuffiata pisinaatitaaffini ILO-p isumaqatigiissutaaniittut atorsinnaasimannngikkai.

Tamanna tunulequtaralugu nalilerparput, Kalaallit Nunaata Laval pillugu suliaq isummorsorfugalugu paasissappagu, inatsisitigut isumaqatigiissutittigulluunniit erseqqivissumik aningaasarsiat minnerpaaffissaannik aalajangiisoqarsimanngitsoq, taamaakkaluartorlu mattunneqarsinnaanngitsoq sulisartut kattuffiata sinnigaqarluartup saqitsaassisinnaanera (suliumajunnaarsinnaanera). Sinniisuuffeqarluartumik sulisartut kattuffiannik oqarneq paasineqassaaq sulisartut kattuffiat uani pineqartoq isumaqatiginninniarnermi piumasaqaateqarsinnaatitaasoq sulianut ingerlassaminni isumaqatigiissutinik taakkunani ingerlatsisuunermigut.

Uagut isumaqarpugut Laval pillugu suliamik aalajangiinermut tunngaviusut tassaammata, EU-mi Eqqartuussivik suliami tunngaviusumik iliuusaasartuni marlunni oqiamaaqatigiissitsinissaminik pisariaqartitsivissimanera, tassa killiligaanngitsumik

kiffartuusseqaatiigiissitsisinnaanermi imminnullu isumaqatigiingissinnaassuseqarfianni (saqitsaassinnaaffianni).

Unili suliami pissutsinik oqimaaqatigiissitsiniarfissamik peqanngilaq, tassami oqareernitsitut Kalaallit Nunaat EU-mut ilaasortaannngilaq, taamaattumillu kiffartuussinermi paarlaasseqatigiissinnaaneq pillugu tunngaviusut atortussaanaatik. Taavalu tikipparput, Demir-imi aalajangiineq eqqarsaatigalugu aammalu ILO'p BALPA pillugu suliami ingerlatsisimaneratigut isumaqarnarmat, annertuumik annilaanganaateqartoq, tassa qularnanngitsumik EMD-p akuersaarumanaviannngimmagu Kalaallit Nunaanni suliumajunnaarsinnaatittaanerup (saqitsaassinnaanerup) killiliiffiginissaa, naak isumaqalersitsiniartoqaraluarpalluunniit suliaq Laval pillugu suliamut assingusuutinniarneqaraluarpat.

7 Danskit malittarisassa

7.1 Nunat allamiut pillugit inatsit Danmarkimut atuuttoq (suliartornissamut akuersissut)

Nunat allamiut pillugit inatsimmi Danmarkimut atuuttumi § 13 malillugu nunani allaneersut suliartornissamut akuersissummik Danmarkimi akissarsiaqarlutik sulissagunik peqartussaapput.

Sulinissamut akuersissut tunniunneqartarpoq piumasaqaataasut naammassineqarsimagaangata, tassunga ilanngullugu suliaq akissarsiat nalinginnaasut malillugit akilernerqassappat sulinermilu atugassaritaasut nalinginnaasut atornerqarpata. Piumasaqaat taamaattoq pingaartumik Kalaallit Nunaannut tunngatillugu eqqummaariffissaavoq, tassami piumasaqaatit taamaattut Kalaallit Nunaanni atuupput aammalu taama piumaqartarnissamik paasinninneq pingaarutilerujussuusinnaammat, tassami Nunani Allamiunut Kiffartuussineqarfimiit kalaallillu pisortaqarfiinit nunanit allanit Kalaallit Nunaanni sulisinnaanissamut qinnuteqaatinut akuersisoqassanersoq isumaqatigiissutaasimasunut tunngavialugit.

7.1.1 Nunani allameersut pillugit Danmarkimi inatsit atuuttoq tunulequtaralugu sulisinnaanermut piumasaqaateqartarnermut tunngaviit, akissarsiat sulinissamilu atugassarititaasut nalinginnaasut malinneqassasut

Nunat allamiut pillugit inatsimmi § 9a, imm. 1-mi allaqqavoq najugaqarallarsinnaanermut akuersissummik tunisisoqarsinnaasoq nunani allamioq suliffissaqartinneqarpat imaluunniit namminersorluni suliffiuteqarpat. Imm. 2-mi nalunaarsorsimapput aqqissuussinerit assigiinngitsut, akuersissuteqarnissamut tunngaviusinnaasut, soorlu assersuutigalugu iluaqutaasussat allassimaffiat, tassanilu allattorsimapput suliassaqarfiit ilinniarsimasunik amerlasuunik atorfissaqartitsiviusut, aningaasatigullu aqqissuussinerit, taakku imaralugu aalajangersimasumik annertussusilimmik akissarsiaqartitsiviit.

Nunani allamiut pillugit inatsimmi ersersinneqanngilaq, najugaqarnissamut sulisinnaanissamik akuersissummik tunniussinermi piumasaqaataasartoq sulisut akissarsiat nalinginnaasut sulinermilu atugassarititaasut nalinginnaasut malillugit atorfeqartitaassanersut. Taamaakkaluartoq aalajangersumik isumaqartoqartarpoq assersuutitigullu takussutissiortoqartarluni inatsisissanullu oqaasertaliornermi tamanna oqaatigineqartarluni. Saniatigullu Nunani allamiunut kiffartuussinermi ileqqusarpoq aamma tamanna piumasaqaatinut akuersissuteqartarnermullu tunngavittut malinneqartarluni. Inatsisip suliarneqarnerata misissornerani aamma takuneqarsinnaavoq taama piumasaqaateqartarneq ukiorpassuarni atuussimasoq.

Ilanngullugu taaneqarpoq, sulisitsisoq aningaasarsiaqarnikkut atorfinitsitsisarnikkullu ataatsimut danskit sulisartutigut kattuffeqarfiinut isumaqatigiissutaasunik atuisuuppat, sulisitsisut peqatigiiffianut ilaasortaanermigut imaluunniit isumaqatigiissutaasimasunut atuinissamut isumaqatigiissuteqarsimanermigut, taava oqartoqarsinnaavoq akissarsiaqartitaaneq atorfinitsitsinermilu atugassarisaasut nalinginnaasut atornerqartut. Nangaassutissaqarpat aningaasarsiaqarnermi atorfinitsitaanermilu nalinginnaasumik atugassarititaasoqarnermoq, Nunani allamiunut kiffartuussinermi suliffinnut attuumassuteqartunut paasiniaasoqassaaq imaluunniit Nunap Immikkoortuani

Suliassaqartitsinermet Siunnersuisoqatigiinnut paasiniaasoqassalluni.

Oqaatigineqassaaq, Nunani allamiut Kiffartuunneqartarfiannit nalilertannguatsiaraat "nalinginnaasumik aningaasarsiatigut atorfeqartitaanikkullu atugassarititaasut danskini pissutsit malillugit" nunap immikkoortuanut suliffiup inissiffigisaanut sanilliussinikkut. Tassunga assersuutitut takussutissaavoq LFS 157/2003 "Malittarisassanik allanngortitsineq najugaqarnissamut akuersissuteqarnermet suliffissaqarneq pillugumut atatillugu, tassami EU-p ilaasortaasa amerlineri 1. maj 2004 pisimavoq, tassanilu pingaartillugit allanneqarsimapput

*"Aalajangersakkap (§9a, imm. 5, nr. 3) nassatarisussaavaa, sulisitsisoq allamiup suliffigisassaa isumaqatigiissutinik tunulequtassaqaanngippat suliassamut allamiup suliassaanut tunngatillugu, najugaqarallarnissamut akuersissut tunniunneqarsinnaasoq aningaasarsiatigut atorfeqartitaanikkullu atugassarititaasut sulisunut allanut suliap assinganik ingerlatalinnut, imaluunniit – sulisitsisorli allanik assingusunik sulisoqaanngippat – pissuseqatigissagai **nunap immikkoortuani atuuttut** suliffeqarfinni atuuttut tassani assigalugit. Akissarsiatigut atorfeqartitaanikkullu atugassarititaasut pillugit naliliinermi eqqarsaatigineqassapput allamiut piginnaasaqarfii sulisinnaassusaalu il.il." [ersarissagaq uagut suliararput]*

Tamanna tunulequtaralugu nalilerparput, "akissarsiatigut sulinermilu atugassarititaasutigut" aalajangersaaneq pisinnaammat kalaallit tamaani najugaqartut atugaat aallaavigalugit, taamaakkaluarterli kaammattuutigissavarput tamanna erseqqissarneqassasoq.

7.1.2 Qinnuteqaatip ingerlasarnera

Sulisinnaanermut najugaqarsinnaanaermullu qinnuteqaammut atatillugu qinnuteqartup sulisitsisullu immersugassaq immersussavaat, tassanilu paasisutissat aalajangersimasut qinnuteqartumut, sulisitsisumut atorfinitsitsinermilu atugassarititaasut ilanngunneqassapput. Taakkununga ilanngunneqassapput uppersaasissat paasisutissat taamaattuunerannut takutitsisuusussat.

Allamiunik kiffartuussiviup qinnuteqaat tunulequtaralugu sulinissamut najugaqarallarnissamullu qinnuteqaat nalilissavaa ilumut akuerineqarsinnaanersoq, tassunga ilanngullugu aningaasarsiatigut atorfinitsitaanikkullu atugassarititaasut danskit atugassarisaannut naleqqunnersut. Ileqquvoq qinnuteqaatit tassunga tunngasut nalilerneqarnerat ima isikkoqartarmat, qinnuteqarfissatut immersugassaq atorlugu paasisiissutigineqassaaq aningaasarsiatigut atugarisassat qanoq ittuunersut soorlumi aamma atorfinitsitsinermut isumaqatigiissutip assilineri ilanngunneqassasoq. Allamiunut kiffartuussiviup nalilerpagu, aningaasarsiatigut atorfinitsitaanikkullu atugarisassat danskit atugarisaannit nalinginnaasunit allaasut qinnuteqartoq itigartinneqassaaq.

7.1.3 Qinnuteqartarnerup ajornaallisarnissaanut periarfissaq

Sulisinnaanermut najugaqarallarsinnaanermullu qinnuteqartarnerup nalinginnaasumik ingerlanneqartarnera malillugu qinnuteqartut ataasiakkaarlugit suliarineqartarput, taamaaliornikkut qinnuteqaatit pisariaqartitanik uppersaasarsukkat ilanngullugit qinnuteqartunit ataasiakkaanit nassiunneqartarput. Taamatorluinnaq aamma qinnuteqaatit ataasiakkaarlugit suliarineqartarput.

Taamaakkaluarteroq Allamiunik kiffartuussivik siusinnerusukkat immikkut pissutissaqartillugu peqataasarsimavoq qinnuteqaatit suliarineqarnerat ajornaallisakkamik ingerlanneqarnissaannut. Siornatigut pisoqartarsimavoq, nunanit allanit amerlasuunik sulisussaqaqartariaqarmat pilersaarutip pisariaqartilluinnaganik, ilaatigut immami qillerivinni. Taama pisoqarnera Allamiunik kiffartuussiviup immikkorluinnaq iliuseqarnermigut pilersaarummut atuuttussamik – ajornaallisagaasumik ataatsimorsuaq qinnuteqaassineq akuerisarsimavaa, taamaaliornikkut qinnuteqaatit amerlasuut ataatsimut pisarnermit sukkanerusumik suliarisinnaaniassammagit. Suleriaaseq ajornaallisagaq siornatigut

atorneqareersimasoq, erseqqinnerusumik immikkoortoq 9-mi allaaserineqarpoq, Aluminiumillu Pilersaarut piviusunngortinneqassappat ingerlatseriaaseq taamaattoq pissuseqataaluunniit atorneqartussatut isumaqatigiissutigineqarnissaa kaammattuutiginarpoq. Kisianni aatsaat taamaallaat sulinissamut najugaqarallarnissamullu akuersissuteqarnissaq piumasaqaataanngippat, innersuussutigalugu immikkoortoq 7.2.5.

7.2 Allamiut pillugit inatsit Kalaallit Nunaannut atuuttoq (suliartorsinnaatitaaneq) (NA)

Allamiut pillugit inatsit Kalaallit Nunaannut atortussanngortitaavoq peqqussutikkut nr. 150 23. februar 2001-imeersukkut. Allamiut pillugit inatsimmut Kalaallit Nunaannut atuuttumut atasumik nalunaarutigut allatigulluunniit malittarisassaliornikkut aalajangersaasoqarsimanngilaq, soorlu allaffisornikkut qanoq aqunneqassanersoq. Taamaakkaluortoq Allamiut pillugit kiffartuussiviup paasissutissiissutigaa, danskit nalunaarusiaat nr. 196 23. maj 1980-imeersoq allamiut Danmarkiliarsinnaanerit Danmarkimiissinnaaneralluunniit pillugu atorunnaarsinneqarsimasoq (tamattuma kingorna "allamiunut nalunaarusiaq") suli ullu manna tikillugu Kalaallit Nunaanni atorneqartoq.

7.2.1 Avannaamioqatigiinni innuttaasut

Allamiut pillugit inatsit Kalaallit Nunaannut atuuttumi § 1 malillugu naalagaaffinni Finland, Island, Norge aamma Sverigemi najugaqartut immikkut qinnuteqaqqaaratik Kalaallit Nunaannut ingerlasinnaapput Kalaallit Nunaanniisinnaallutillu. Suli ingerlaqqilluni § 14 imm. 1 nr. 1-ip aaliangersarpaa allamiunut taakkunani innuttaasunut piumasaqaataanngitsaq Kalaallit Nunaanni sulinissamut qinnuteqarnissaq.

Kalaallit Nunaat danskit naalagaaffeqatigiinnerannut ilaammat danskisut innuttaassuseqartut taamatutaaq Kalaallit Nunaaliarlutillu suliartorsinnaapput akuersissummik peqanngikkaluarlutik.

Tulliuttumi allamiut pillugit inatsisip Kalaallit Nunaannut atuuttup sammineqarnerani oqaatsimi "allamiut"-mi pineeqartut tassaapput nunani avannaamioqatigiinni innuttaassuseqanngitsut.

7.2.2 Visum

Allamiut pillugit inatsimmi Kalaallit Nunaannut atuuttumi § 3, 1. oqaaseqatigii siulliit aaliangersarpaat, allamiut, malittarisassat aalajangersagaannik § 39 imm. 2-p aalajangiuppaa visum-eqarani Kalaallit Nunaanniisinnaaneq tikinnermiit qaammatit pingasut tikillugit pisinnaasoq.

"§ 39 stk. 2. Nunamut Namminermut Ministerip malittarisassatigut aalajangersinnaavaa, passeqarnissaq angalanermulluunniit uppersaateqarnissaq qanoq annertutigisumik atorneqassanersoq visum-ilu Kalaallit Nunaannut tikinnermi aallarnemilu naqissuserneqartassanersoq. Nunamut Namminermut Ministerip taamatutaaq Naalackersuisunik isumaqatigiinniareernermigut visum-eqarnermut tunngasunik malittarisassaliorsinnaavoq, tassunga ilanngullugu qanoq pissarsiarineqassanersoq. Visum-ip qanoq sivistigisumik atuunnissaanut qanorlu piumasaqaatitaqarneranut visum-imi aalajangersarneqarsinnaanersut."

§ 39 imm. 2-p nassatarisaanik immikkut erseqqinnerusumik aalajangersaasoqarsimanngilaq, kisianni Allamiunut kiffartuussiviup nalunaarutigaa, § 3, innersuussutigalugu § 39 imm. 2, ulluinnarni ingerlanneqartartoq danskit visum pillugit

malittarisassaasat naapertorlugit, taamaalillutik innuttaasut naalagaaffimminnit Danmarkiliassagunik Danmarkimiissagunilluunniit visum-eqartussaasatitaasut, Kalaallit Nunaaliarnerminni visum-eqartussaapput.

§ 3-mi allamiut nalunaarsimasut saniatigut, allamiut Kalaallit Nunaaliassagunik visum-eqartussaapput, innersuussutigalugu § 4. Visum tunniunneqarsinnaavoq ataasiarluni arlaleriarluniluunniit tikisiinnaanissamut katillugillu qaammatit pingasut angullugit najugaqarsinnaanissamut killiligaasarpog, innersuussutigalugu § 4 imm. 2. Allamiut pillugit nalunaarusiami § 19-ip aaliangersarpaa, visum angalanissamut ataatsimut qassiinulluunniit qaammatit 12 ingerlaneranni qaammatit pingasut tikillugit najugaqarsinnaanermik pisinnaatitsisartut.

7.2.3 Najugaqarallarsinnaanermut akuersissutit

Allamiut pillugit inatsisip Kalaallit Nunaannut atuuttup § 5 imm. 1-ia malillugu, allamiut taamaallaat Kalaallit Nunaanniissinnaapput §§ 3 aamma 4-mi piffissaliunneqarsimasut avataatigut, aatsaat Kalaallit Nunaanni najugaqarallarnissamut akuersissummik pigisaqarunik.

§ 9 imm. 2 nr. 3 malillugu Kalaallit Nunaanni najugaqarallarsinnaanermut qinnuteqartoqareernerup kingorna,akuersissummik tunisisoqarsinnaavoq, immikkut suliaaqaartitsinissaq imaluunniit inuussutissarsiummik pisariaqaartitsisoqarpat. Taava piviusuni imaalerpoq, sulisinnaanermut akuersissut aallaavigalugu akuerineqassaaq, najugaqarallarnissaq, aaliangersagaq una tunngavigalugu, taanna ersarinnerusmik ataani sammineqassaaq.

Ingerlaqqikkaannilu paasinarpog § 11-mit, najugaqarallarsinnaanermut akuersissut tunniunneqartartoq Kalaallit Nunaanni najugaqalivinnissaq najugaqarallarnissarlunniit aallaavigalugit, aammalu najugaqarallarsinnaaneq sivilissusilerneqarsinnaasoq. Ingerlatseriaatsit Nuna Advokater-it ilisimasaat malillugit, Kalaallit Nunaanniikkallarsinnaanermut akuersissut nalinginnaasumik tunniunneqartartoq, tassaasarpog najugaqarallarnissamut akuersissut, ingerlaqqikkaannilu najugaqarallarsinnaanermut akuersissut taamaattoq killiligaasarpog, akuersissutit pissarsiarineqarsinnaasut annerpaamik ukiumut ataatsimut pissarsiarineqarsinnaallutik, sivitsuinissamut qinnuteqarsinnaaneq ammatillugu, tassa najugaqarallarsinnaaneq sulisinnaatitaanikkut anguneqarsimappat, inn. § 9 imm. 2, nr. 3.

Sulilu sulisinnaatitaanermut akuersissut tunniunneqarsinnaavoq suliamut aalajangersimasumut tunngatillugu, tamannalu isumaqarpog, nunanit allaneersup atorfeqaartitaanera Pilersaarusiornermut Suliffeqarfinniit atorunnaarsitaassagaluarpog, sulisinnaatitaanermut akuersissut atorunnaartussanngorlugu, tamannalu kinguneqartussaavoq pineqartoq akuerisaasumik Kalaallit Nunaanniissinnaajunnaassammat, atorfeqaartitarlu taamaalilluni Kalaallit Nunaat qimallugu aallartariaqarluni nutaamik najugaqarsinnaanermik sulisinnaanermillu qinnuteqaqqissimangikkuni.

7.2.4 Sulisinnaanermut akuersissut

Allamiut pillugit inatsimmi Kalaallit Nunaannut atuuttumi § 13 imm. 1 malillugu allaqqasoqarpog:

"Allamiut Kalaallit Nunaanni akissarsiaqaataasumik akissarsiaqaataanngitsumilluunniit sulissaguni, namminersorlutik suliffeqarfimmik ingerlatsisinnaassagunik imaluunniit akilerneqarlutik akilerneqaratilluunniit Kalaallit Nunaanni kiffartuussissagunik, sulisinnaanermut akuersissummik peqassapput."

Aammattaq § 14 imm. 2-mi aaliangersarneqarsimavoq, Nunamut Namminermut Ministerip Naalakkersuisunik isumaqatiginninniareernermigut aalajangersinnaagaa, allamiut allat Kalaallit Nunaanni sulisinnaanermut akuersissummik peqaqqaartariaqassanngitsut. Tassuunalu allamiut pillugit inatsit Kalaallit Nunaannut

atuuttoq toqqaannartumik periarfissaqartitsivoq, atsinnerpaaffiatigut aalajangertoqarsinnaasoq, ministerip aalajangiisinnaaneratigut aalajangerneqarsinnaasoq, allamiut aalajangersimasut sulinissamut akuersissummik pissarseqqaaratik sulisinnaasut.

Allamiut pillugit inatsimmi Kalaallit Nunaanni atuuttumi § 15 imm. 1 malillugu Kalaallit Nunaanni sulisinnaanermut akuersissuteqarnissami piumasaqaateqartoqarsinnaavoq, Nunamillu Namminermut Ministeri Naalakkersuisunik isumaqatiginninniareernermigut Kalaallit Nunaanni sulisinnaanermut akuersissutitut malittarisassaliorsinnaavoq, tassunga ilanngullugit akuersissut qanoq imaqaassanersoq qanorlu siviutigisumik atuutissanersoq aamma piumasaqaatit akuersissuteqarnermut ilaatinneqarsinnaasut, inn. § 15 imm. 2.

Ingerlatseriaaseq Nuna Advokater-it ilisimasaqarfigisaat malillugu, Kalaallit Nunaanni sulisinnaatitaanermut akuersissut makkuninnga piumasaqaateqartarpoq

- Pingaernerutilugu qinnuteqartup aningaasarsiaqarnermut atorfinitsitaanermullu atugassarisai kalaallit atugaannut nalinginnaasunut naleqqunnersut,
 - Qinnuteqartut piffissaq tamakkerlugu sulissasoq (Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik suliffissarititaasut akunnerit sap. ak. 40-pput),
 - Ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni sulisussamik pissarsiaasaqannginneq, tassa suliaq pikkoriffigalugu ingerlanneqassaappat aammalu
 - Qinnuteqartoq allamik atorfininngippat suliffissarluunniit allanngortinngippagu.

Allamiut pillugit nalunaarusiami § 43 imm. 2 malillugu pineqartumut toqqaannartumik piumasaqaataavoq, sulisinnaanermut akuersissut suliamut aaliangersimasut atasussaasoq aamma/imaluunniit sulisitsisumut aaliangersimasumut attuumassuteqassasoq.

Suliinnaatitaaffimmu tunngatillugu piffissaliussamut atatillugu, allamiut pillugit nalunaarummi § 44-mi aaliangersarneqarsimavoq, sulisinnaanermut akuersissut atuuffeqartoq najugaqarallarsinnaanermut akuersissutitut, tassa akuersissummi allaasumik allassimasoqanngippat.

Taamalu allamiunut inatsimmi Kalaallit Nunaannut atuuttumi § 21 aaliangersarneqarsimavoq, Kalaallit Nunaanni sulisinnaanermut akuersissut atorunnaassasoq, allamiup Kalaallit Nunaanniissinnaanermut akuersissutaa atorunnaarpat arsaarinnissutigineqarpalluunniit.

7.2.5 Naliliineq

Allamiunik najugaqarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissuteqartarneq pillugu maanna inatsit Kalaallit Nunaannut atuuttoq tunngavigalugu, allamiu Aluminiuliofissamut suliarternarluni eqqarsaateqartoq, avannaamioqatigiinni innuttaaqataanngikkuni, najugaqarnissamut sulisinnaanissamullu akuersissummik pinngitsoorani qinnuteqartussaavoq.

Ilisimatitsissutigineqarpoq, Aluminiu pillugu suliniutip piviusunngortinnissaanut pingaruteqarluinnartoq nunanit allamiunit sulisoqarnissaq kalaallit nunaamiuni atorfinnut assigusunut appasinnerusumik akissarsiaqartussanik.

Taamaakkaluortoq maannamut atuuttumik malittarisassani piumasaqaatigineqarpoq najugaqarallarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissuteqarnissami, pingaernerpaatigut piumasaqaatigineqartartoq suliartertussaak akissarsiaqarnikkut atorfinitsitaanermilu atugassarisatigut kalaallit nalinginnaasumik atugarisaanut naleqquttunik qinnuteqartup atugaqartinneqarnissaa.

Allamiut pillugit inatsisip Kalaallit Nunaannut atuuttup § 15 imm. 2-a malillugu Nunamut Namminermit Ministeri pisinnaatitaavoq Naalakkersuisut isumaqatiginninniarfigereernerisigut piumasaqaatissat erseqqinnerusut aalajangersaaffigissallugit, taamaattumillu akuersissummut piumasaqaatit allannngortinneqassappata, soorlu aningaasarsiat atorfinitsittaannermilu atugassarititaasut pillugit, taava inatsimmut Kalaallit Nunaannut atuuttumut allannngortitsisoqartariaqassanngilaq taamaallaalli nalunaarutaaannartigut allannngortitsisoqarsinnaalluni. Atuutsinneqarnerani piumasaqaatinik immikkoortiterinissap ajornakusoornissarujussua eqqarsaatigalugu apeqqusertariaqarpoq § 15 imm. 2 periarfissaqartitsinersoq ersarissumik immikkoortitsisinnaanermut, soorlu Aluminiumut Pilersaarut immikkoortilluinnarneqarsinnaanersoq, taamaattumik uani eqqornerpaajussaaq Kalaallit Nunaanni allamiunut inatsisip allannngortinnissaa.

Tassunga atasumik maluginiarneqarpoq aallaaviummat taama nalunaarusiorneq periarfissiimmat piumasaqaatinut erseqqinnerusumik malittarisassaliornissaaq. Maannakkut nalinginnaasumik aningaasarsiatigut atorfeqartitaanikkullu atugassaqaartitaanissamik piumasaqaat ingerlatseriaaasaasimasut maliinnarlugit ingerlanneqarpoq, nalunaarutikkullu aaliangersaavigineqarsimanani. Kisiannili immikkoortiterisariaqarneq pilissappat, ilaatigut nalinginnaasumik aningaasarsiaqartitaanissamut piumasaqaateqartarnissamut, pilersaarummilu taama piumasaqaatitaqarani , taava tassani minnerpaamik nalunaarusiorneq pisariaqartussaavoq. Aamma ilanngullugu eqqarsaatigisariaqarpoq, immikkoortiterinissaaq ajornakusuussaaisoq, tassa Aluminiumut Pilersaarutaannarmut atuuttussanik aaliangersaanissaaq, tassanilu inissittoqariataarsinnaavoq, killiliiniarnermi suliariniagaq periarfissaqartitaanngitsooq § 15 imm. 2-mi, taamaalippallu inatsimik allannngortitsinissaaq pisariaqalersussaassaaq.

Periarfissap aapparaa allamiut pillugit inatsimmi Kalaallit Nunaannut atuuttumi § 14 imm. 2 malillugu Nunami namminermit ministeri pisinnaatitaavoq Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut isumaqatigiinniarfigereernerisigut aalajangiinissamik allamiut aalajangersimasut sulisinnaanissamut akuersissummik pisariaqanngitsut sulissagunik. Aalajangersagaq taanna allamiut pillugit nalunaarummi § 39-ikkut aaliangersaaffigineqarsimavoq, periarfissaqassappallu Aluminiumut pilersaarummi inuit peqqataasut immikkoortinneqarsinnaassappata, periarfissaqartussaavoq § 39 allannngortinneratigut, suliniimmi sulisussat sulisinnaanermut akuersissummik tuninngikkaluarlugit sulisorisinnaassallugit. Taamaattorli oqaatigisariaqarpoq taama pisoqassagaluarpat piumasaqataammat allamiut sulinissamut akuersissuteqartarnerup avataatigut sulisorineqartut aningaasarsiaqarnermut atorfinitsitaasarnermullu piumasarisaasut nalinginnaasut tunngavigalugit sulisorineqassasut.

Qimaasunut, Nunasisunut Akuliussinnaanermullu Ministereqarfik 23. maj 2011 eqqaamassutissanik allakkiorsimavoq Kalaallit Nunaanni suliffeqarfissuarnut pilersaarutaasut pillugit, tassanilu ministereqarfiup misissorsimavai allamiut Kalaallit Nunaanni suliffeqarfissuassatut pilersaarutini allamiunik sulisoqarsinnaaneq inuussutissarsiornermut suliassaqaartitsiniarnermullu pingaaruteqartutigit. Eqqamassutissatut allakkiaq nassuiaammi ilanngussatut (bilag) 4-tut nassiunneqarpoq.

Ministereqarfiup naliliinera imaappoq:

Ministeria isumaqarpoq, Kalaallit Nunaannut aaliangersakkat atuuttut periutsillu naliliinerugallarfigineqarnerini oqartoqarsinnaasoq ersarissumik aaliangersagaqanngitsooq Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik atugassarititat saneqqullugit atugassaqaartitsinermi najugaqarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissutinik tunisisoqarsinnaanera.

Inatsisip oqaasertaatigut "inuussutissarsiutitigut suliffissaqaartitsinikkullu pingaaruteqartitsineq eqqarsaateqarneq" atuutsinneqarpoq, aappaanilli aningaasarsiat sulinermilu atugasarititat periutsit atorneqartut tunngavigalugit atuutsinneqartut.

Eqqartorneqarpalli inuussutissarsiorneq pingaartillugu suliaqarnerusoq, tassani oqumaaqatigiisarneqartariaqarpoq naak aningaasarsiat suliffimmilu atugassarititat nalinginnaasut malinneqanngikkaluartut najugaqarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissutinik tunisisoqarsinnaanera.

Kalaallit Nunaanni aningaasarsiorneq inissisimaneq nalinginnaasoq tunngavigalugu, inuussutissarsiutillu taama annertussuseqartut eqqarsaatigigaanni, aammalu Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinnut tamarmiusunut sunniuteqarnissaa eqqarsaatigigaanni, taava eqqartorneqarsinnaavoq aningaasaqarnermut inuussutissarsiateqarnikkullu pingaaruteqarnera pissutigalugu, suliniut piviusunngortinniarlugu iluaqutaasinnaappat, taava piumasaqaatit § 9, imm. 2, nr. 3 taamasillutik naamassineqartutut taaneqarsinnaassapput.

Ministeqarfik tamanna tunngavigalugu isumaqarpoq Kalaallit Nunaanni pissutsit allaanerat eqqarsaatigalugu pilersaarutillu qanoq iluseqarluni annertussuseqarnera pissutigalugit periarfissaqartoq sulisinnaaneq nalunaarutigissallugu allamiunut inatsisip Kalaallit Nunaannut atuuttup § 9, imm. 2, nr. 3-ata iluani, tamanna Kalaallit Nunaannut inuussutissarsiateqarnikkut suliffissaqarniarnikkullu ima pingaaruteqartigisimappat. Tamatuma saniatigut piumasaqaataavoq, kalaallit Naalakkersuisui oqarsinnaappata akissarsiaqartitsinerneq atorfinitsitsinerneq atugassarititaasut akuerineqarsinnaasut.

Ministereqarfik tassunga tunngatillugu nalilivoq aaliangiisuulluinnartoq, matumani aningaasarsiat "akuerineqarsinnaasut" eqqartorneqarmata, aammalu piumasaqaatit ingerlaavartumik nakkutigineqarnissaat, soorlu aamma pineqassammat Kalaallit Nunaannut inuussutissarsiorneq suliffissaqartitsinikkullu pingaartuunissaa, aammalu Naalakkersuisut immikkut oqaasertaqartitsinnginnissaat piumasaqaataasoq.

Ministereqarfiup eqqaamassutissiaa 23. maj 2011-meersoq tunulequtaralugu oqartoqarsinnaavoq, maannakkut ministeriusup akuersaarsimagaa, allaffissornikkut periarfissaqassasoq Aluminiumut Pilersaarummut tunngatillugu sulisinnaanissamut akuersissummik piniartarnermut ileqqusut allannngortissallugit.

Eqqaamassutissatut nalunaarusiap oqariartuutigaa piviusorsioqarnermut periarfissaqartoq, politikkikkut erseqqissumik tapersorsiorneqartillugu allaffissornikkut aaliangersaanikkut aqqiisoqarsinnaasoq. Taamaakkaluartuq Nuna Advokatit isumaqarput inatsisitigut naliliisarnerit nalinginnaasut malillugit nalinginnaasumik ukiorpassuarni qinnuteqartunut suleriaatsit inunnut ataasiakkaanut allaffissornikkut ileqqusimasut aatsaat allannngortinneqarsinnaasut inatsimmik allannngortitsinikkut imaluunniit nalunaarutip allannngortinnerasigut.

Qinnuteqaatit eqaatsumik suliarinissaannut ministereqarfik allappoq:

"najugaqarsinnaanermut sulisinnaanermullu qinnuteqaatit pilersaarummut taamaattumut atatillugu suliarineqarsinnaassapput eqaatsumik pissuseqarluni, taamaaliornikkut ataatsimut qinnuteqaassinikkut allamiunut aalajangersumik amerlassusilinnut sulisinnaaneq akuersissutigineqarsinnaavoq kalaallit oqartussaasui taama innersuussuteqarpat."

7.3 Allamiut pillugit akisussaaffimmik tigusinissaq

Namminersorlutik Oqartussat pillugit Inatsimmi § 2, imm. 1-imi allaqqavoq, Namminersorlutik Oqartussat aalajangersinnaagaat, suliassa qarfiit inatsisip ilanngussartaani (bilagini) nalunaarsorneqarsimasut, Namminersorlutik Oqartussanut nuunneqassasut. Ingerlaqqikkaanni ersepoq § 2, imm. 2-mit, suliassa qarfinni litra-mi normumiluunniit inatsisip ataani ataatsimoortillugit nalunaarsimasut, suliassa qarfinni pineqartuniittut arlaat tigussagaanni taava piffissaq aamma tamanna atorlugu Namminersorlutik Oqartussanut tassani allaqqasut sinneri nuunneqassasut.

Allamiunuk tigumminnittoqarfik killeqarfimmik nakkutiginnittoqarfik peqatigalugu inatsisip bilagiini II-mi inissinneqarsimavoq litra 6-itut, tamatuma kingunerissavaa § 2, imm. 2 tunngavigalugu, allamiunut tunngasut tiguneqassappata killeqarfimmik nakkutillineq ilanngullugu tiguneqassasoq.

§ 3, imm. 2-mi aalajangersarneqarsimavoq, suliassa qarfiit bilagip Takussutissiaani II-miittut Namminersorlutik Oqartussanit tiguneqassasut, ullulernerqassasullu Namminersorlutik Oqartussaniit Naalagaaffeqatigiinnermi Oqartussanik isumaqatigiinniareernikkut. Taamaalilluni Namminersorlutik Oqartussat danskit naalagaaffiat avaqqullugu aalajangersinnaangilaat allamiunut suliassa qarfiit qaqugukkut tiguinissaat.

Suliassa qarfiup tigueneratigut aningaasatigut kingunerisassai § 6-imit aalajangersaaffigineqarpoq, suliassa qarfiit, Namminersorlutik Oqartussaniit tiguneqartussat tigueneranniit Namminersorlutik Oqartussaniit aningaasalersorneqalissapput. Namminersorlutik Oqartussat Inatsisaat sioqqullugu tigusineq bloktilskudinut atasumik aningaasanik malitseqartinneqartarpoq. Nunat allamiut suliassa qarfiat tiguneqassappat tamanna Kalaallit Nunaannut aningaasartuuterpassuarnik malitseqartussaavoq, soorlumi aamma qaninnerusoq eqqarsaatigalugu nammineerluni killeqarfinnik nakkutilliinermik tigusinaviangitsoq.

Qulaani taaneqartut tunngavigalugit Nuna Advokatit isumaqarput, ilimanangitsoq Namminersorlutik Oqartussat allamiut sullinneqarfiannik killeqarfinnillu nakkutilliinermik Aluminiumut Pilersaarutip ingerlanneqarfiata nalaani tigusinissaa. Periarfissaq taanna taamaattumik takorluugaannaagallartariaqarpoq.

8 Kalaallit aaliangersagaat (NA)

8.1 Inatsisartut inatsisaat nr. 27 30. oktober 1992-imeersoq Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu inatsit.

Kalaallit Nunaanni suliffissarsiortut killilersimaneqarnissaat pillugu inatsisimmi siunertaq inatsisip § 1-anni aalajangersarneqarpoq:

"Inatsisartut Inatsisaata matuma siunertaraa sulisinnaasut Kalaallit Nunaanniittut suliffissanut maaniittunut siulliusussaataitanerata qularnaarneqarnissaa."

Tamanna erseqqinnerusumik nassuiarneqarsimavoq inatsisip §§-ni 3 aamma 4-mi, qanoq paasineqassanersoq "sulisinnaasut Kalaallit Nunaanniittut". Aluminiumut Pilersaarummut tunngatillugu tunngavissatut tiguneqarpoq, sulisartut nunanit allaneersut aluminiuliorfiup erngullu nukinganiit nukissiorfissat sanaartorneqarneranni sulisorisassat imaaliinnarlugit taaneqarsinnaammata avataaneersuussasut.

Inatsisip atorneqarfigisai § 2 malillugu:

"Inatsit atuuppoq nunami umiarsuatigullu assartuinnermi ilaasortaatinilu makkuninnga atorfinitsitsisarnerni:

- 2) atorfinni suliassamut naapertuuttumik sulisitsisumi ilinniagaqaqqaarluni, inuutissarsiutinut tunngaviusumik ilinniagaqaqqaarluni imaluunniit Siamasissumik Tunngaviusumik Ilinniartitaanermi ilinniagaqaqqaarluni atorfigineqarsinnaasuni,
- 3) atorfinni annerusumik, soorlu inunnik isumaginnittussatut aamma isumaginninnermi siunnersortissatut, ilinniagaqaqqaarluni atorfiniffigineqarsinnaasuni,
- 4) atorfinni imarsionerup tungaatigut annertunerusumik ilinniagaqaqqaarluni atorfiniffigineqarsinnaasuni.

Imm. 2. Aammattaaq inatsit atorfinnut akissarsiorfiusunut imm. 1-imi taaneqartuni avataaniit aggersunit inuttaqartinneqartunut atuuppoq, suliffeqarfiup sulisua Kalaallit Nunaata avataani suliffeqarfimmi atorfeqarnersoq apeqqutaatinnagu.

Aalajangersagaq § 2-mi aalajangersaasarpoq inatsisip suliani aalajangersuni suni atorneqassanersoq. Naliliinermi atorfeqarnermut tunngassuteqartut suliap suussusia malillugu inatsimmut ilaatinneqarnersoq misissorneqartarpoq, tassa suliffimmi tigusassami suliassap suussusaa, sulisitssisumillu ilinniarsimanissamik piumasaqaattaasoq sunik imaqrnera ataqtigiisillugu.

Siornatigut Inooqatigiinnermut tunngasunat Suliffeqarnermullu Qullersaqarfiup kommuninut peqqussummini erseqqinnerusumik allaaserisimavaa, atorfiit suut inatsimmut ilaatinneqarnermut. Tassannga ersepoq, sulisitsisoq tassaasoq atorfiup imarisaanik ilinniarsimanissamillu piumasaqaatinik aalajangiisussaasoq, taamaakkaluartorli kommuuni pisussaataavoq nalilissallugu, sulisitsisup ilinniarsimanissamik piumasaqaatai tunngavissaqavinnermut, qinnuteqaallu atorfiup imarisaanik piumasaqaataaniillu malinninngitsaq itigartinneqassaaq.

Erseqqinnerusumik atorfiit suussusiinik nassuiaammut inatsisip § 2 imm. 1, nr. 2-anut ilaatinneqartut pillugit ataatsimut oqartoqarsinnaavoq suliassat ilinniarsimanermik piumasaqaatitaqanngitsut tamarluinnarmik ilaatinneqartut, innersuussutigalugu § 2 imm. 1, nr. 1.

Taakku saniatigut atorfiit, tunngaviusumik ilinniarsimanissamik piumasaqaatitaqartut inatsimmi ilaatinneqarput, innersuussutigalugu § 2 imm. 1, nr. 2. Kommuuninut peqqussummi qulaani pineqartumi, ilinniarsimaneq inuussutissarsiutinut tunngaviusumik ilinniartitaanerup qaffaseqatigisaatut taaneqassapput, tiguneqarmissamullu tunngaviit ilinniagaqarnerullu ingerlanera ima ingerlasimappat suliamik misiliineq atuagarsornerlu akuleriiaarlugit, taava taanna inuussutissarsiutinut ilinniagaqarnermut isigineqassaaq.

Peqqussummut ilanngunneqarsimavoq takussutissiaq atorfiit suut pineqarnermut, tassani misilittakkat tunngavigalugit inissikkuminaatsinneqartarsimasut nalunaarsorneqartarsimapput, inatsimmut ilaanersut ilaannginnerisulluunniit. Takussutissiaq tamakkiisumik nalunaarsuinngilaq, suut inatsimmut ilaanersut. Peqqussummut takussutissiarlu ilanngussa (bilag) 2-tut ilanngunneqarput.

8.2 Inatsisip Aluminiumut pilersaarummut pingaarutaa

Nalilerneqarpoq, suliartut allamiut Aluminiumut pilersaarummi sulisorinarneqartut inatsimmi allaqqasunut ilaassasut, ilinniarsimanngitsutut ilinniarsimasutulluunniit, innersuussutigalugu inatsimmi § 2 imm. 1 nr. 1, aamma 2.

Tassunga atatillugu oqaatigisariaqarpoq, inatsimmi § 2 imm. 2 aalajangiimmat, inatsit atorneqassasoq, apeqqutaatinnagu sulisorisassat pineqartut suliffimmit Kalaallit Nunaata avataaniittumit atorfeqartinneqarnermut.

Aalajangersakkap nassuiaatitaani takuneqarsinnaavoq, aalajangersakkami pineqartut suliassap immikkoortuisa ilaanni assigisaannilu, tassa suliffeqarfiup suliassai sularineqassappata ataani sularinnitsitsisunit/tunioraasunit suliffillu Kalaallit Nunaata avataani najugaqartunit namminnerlu atorfeqartitaqartunit, taamatullu sulisorisat piginnittoqarfiat Kalaallit Nunaanni immikkoortortaartoq piginnittuminit attartukkanik sulisoqartoq.

Taamaalilluni qularutigineqarsinnaajunnaarpoq, sanaartornermi sulisorineqartussat

inaatsisip iluaniittussaasut aamma pisuni, suliarinnitsitsisuusup sulisussarsiortarfiit aqutigalugit sulisussarsiorfiani, imaluunniit sulisut allamit suliarortitaappata ataani suliarinnittussanit Kalaallit Nunaata avataani najugaqartunit.

8.3 Kommunalbestyrelsimit pisinnaatinnerqarneq

Imaassappat sulisorisassat avataaneersut inatsisip atorneqarfiata iluaniissasut, innersuussutigalugu § 2, sulisussallu avataaneersut atorneqassappata, piumasarineqassaaq, sioqutsisumik kommuunimi pineqartumi kommunalbestyrelsimit akuersissuteqartoqarnissaa, inn. inatsisimmi § 5 imm. 1.

Taamatullu § 5 imm. 2 aamma 3-mi aalajangersarneqarpoq, sulisitsisoq Kalaallit Nunaannit suliarinninnissamik piginnittuusumit sanatitsisuusumilluunniit, akuersissutip pissarsiarinissaa akisussaaffineqarmat, pisussaaffimmillu taassuminnga unioqutitsisoq akiliisinnerqartussaavoq.

§ 6 imm. 1 malillugu kommunalbestyrelsip akuersissut nalunaarutigisussaavaa, kommuunimi sullissiviup sulisorisassat Kalaallit Nunaanneersut innersuussutigisinnaangippagit imaluunniit inunnik immikkut Kalaallit Nunaannut attuumassuteqartunik atorfinnut piginnaaneqarfinnik pisariaqartitanik nassaarsinnaangikkuni. Iteqqusoq malillugu kommuunimi immikkoortoqarfiup sulisussarsiuussisarfik aqutigalugu sulisunik atorfissaqartitanik inuttassarsiuneq ingerlatissavaa, imaappallu kalaallinik piukkunnaateqartunik takkuttoqangippat, taava akuersissut tunniunneqassaaq.

§ 6 imm. 3-mi aaliangersarneqarsimavoq piffissamik killiliisuulluinnartumik, qaqugu kommuunip qinnuteqaat kingusinnerpaamik suliarisimassaneraa. Kommuuni qinnuteqaatip tiguneraniit ullut 14-inngortinnagit itigartitsissummik tunisisimangippat, tamatuma kingunerissavaa akuersissutip tunniunneqarsimasutut isigineqarnissaa.

8.4 Naliliineq

Qulaani allassimasut tunulequtaralugit matuma kingorna nalilertariaqarpoq, Inatsisartut inatsisaat nr. 27 30. oktober 1992-imeersoq Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu inatsit piumasaqartoq avataaneersunik sulisunik ilinniarsimanngitsunik ilinniarsimasunillu atuissagaanni, kommunalbestyrelsimit akuersissummik peqqaarsimanissaq, tassami atorfinnut taamaattunut kalaallit salliutinneqartussaammata.

Sanaartornermi sulisartut Kalaallit Nunaanneersut salliutinneqartussaanerit pissutigalugu, inatsimmi maanna ilusaasoq aporfussaaq, avataaneersunik sulisussanik sanaartornermi atuinissamut.

Nalilissagaanni qanoq iliuuseqartoqassanersoq, suut pisariaqarnerisut qulakkeerniarlugu, pilersaarut naammassineqarsinnaaqullugu inataasisip Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimanissaat pillugu inatsisaasup iluani, taava pisariaqarpoq inatsit nalimmassarlugu allangortineqartariaqassaaq.

9 Allamiunik Kiffartuussiviup kalaallillu akisussaasuisa suleqatigiinnerat (Naalakkersuisoqarfik)

9.1 Akuersissuteqarnermi periusissaq amerlasoorsuit akuerisassaattillugit

Tulliuttuni ataasiakkaarlugit allaaserineqassapput, pilersaarummi qanoq sulisitsisoq inuppassuarnik atuiffiusussami, soorlu Kalaallit Nunaanni Aluminiu pillugu pilersaarummi sulisinnaanermut najugaqarallarsinnaanermullu qinnuteqarnissamut iliuuseqartassanersoq. Oqaaseq amerlasoorsuit akuerisassaattillugit siammassissumik paassineqassaaq sulisitsisunillu atorneqassalluni, sulisinnaanermut najugaqarallarnissamullu qinnuteqaatit 1000-uppata pingasuuppataluunniit. Kalaallit Nunaanni annertuumik pilersaaruteqartillugu sulisitsisoq tassaaavoq, sulisinnaanermut najugaqarallarsinnaanermullu akuerineqarnissamik qinnuteqaatinut pisariaqassappallu sulisunut avataaneersunut visumeqartariaqartunut qinnuteqaatinut akisussaasoq, tassunga ilanngullugu aamma suliassanik ataaniittunit atorfeqartitaat pillugit.

9.2 Kommunitut saaffiginnissutissaq

Siulliullugu sulisitsisup imaluunniit taassuma sinniisua kommuunitut suliap ingerlanneqarfissaanut saaffiginnissuteqartussaavoq. Kommunitut taakkunani sisamaasuni atassuteqaataasut pillugit paasissutissat ilanngussa (bilag) 3-tut ilanngunneqarput.

9.3 Qinnuteqaatip ingerlasarnera

Kalaallit Nunaanni annertuunik pilersaaruteqartillugu sulisinnanermut najugaqarallarsinnaanermullu qinnuteqaatit siornatigut suleriaaseq eqaannerusoq atorneqartareersimavoq.

Ataani allaaserineqassapput qanoq ajornannginnerusumik qinnuteqaat ingerlanneqarsinnaasoq aqquusaakkani ataasiakkaani:

9.3.1 Kalaallit Nunaanni sulisinnanermut najugaqarallarsinnaanermullu qinnuteqarfissatut immersugassiaq

Sulisitsisoq (imaluunniit sinniisua, soorlu advokati) naatsorsuiffissamik nassiunneqarsimasumik immersuissaaq paasissutissat pisariaqartut ilanngullugit kiisalu akkiunneqassalluni qinnuteqartut ataasiakkaat passiisa skannernikut kopeernerat (taamaallaat qupperneq/quppernerit inummut paasissutissartallit kiisalu passip normuanut atuuffiatu sivilisussusianut tunngasut). Malugineqassaaq immersugassami "Udl.nr." taamaallaat immersorneqassamat, allamiu siornagut Danmarkimi/Kalaallit Nunaanni/Savalimmiuni najugaqarallarnissamat akuersissummik pigisaqareersimappat. Naatsorsuiffik qinnuteqaammut immersuiffissamat taarsiullugu atorneqassaaq. Tamatuma nassataraa, qinnuteqartut ataasiakkaat qinnuteqaat atsiussanngimmassuk, tassunga ilanngullugu iluoorluinnarlunga nalunaarpunga il.il., taakkumi qinnuteqaammut immersuiffissami nalinginnaasumi allassimmamata Kalaallit Nunaanni sulisinnanermut najugaqarallarsinnaanermullu qinnuteqarnermi atorneqartartuni. Sulisitsisup (taassumaluunniit sinniisuata) tamatuma kingorna naatsorsuiffik e-maelikkut Namminersorlutik Oqartussani Inuusutissarsiteqarnermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmu nassitissavaa.

9.3.2 Namminersorlutik Oqartussat qinnuteqaatinik suliarinninnerat

Namminersorlutik Oqartussat naatsorsuiffiup paasissutissartai misissussavai taakkulu tunulequtaralugit qinnuteqartut tamaasa ataatsimoortillugit oqaaseqaatiliorfissavai. Oqaaseqaatip imarissavai paasissutissat, qanorlu Namminersorlutik Oqartussat kaammattorsinnaaneraat kaammattorsinnaannginneraalluunniit najugaqarallarnissamat sulisinnanermullu allamiut naatsorsuiffimmi allattorsimasut akuersissummik tunineqarnissaannut.

Namminersorlutik Oqartussat naatsorsuiffiit qinnuteqartut passii skannersimasut oqaaseqaatillu nassitissavai e-maelikkut uunga Udlændingetjenesten, Arbejdsmarkedskontoret, work@us.dk (kiisalu assilineru uunga afdelingsleder Denny Enemark Nielsen, den@us.dk)

9.3.3 Allamiunut Kiffartuussisoqarfiup suliarinninnera

Allamiut pillugit Kiffartuussisoqarfiimmi suliarinninneq qinnuteqaatip tigueneraniit piaarnerpaamik ingerlanneqalissaaq (ilaatigut suliamut inissiiviliorloqarluni qinnuteqartunut ataasiakkaanut, qinaasisoqassalluni Schengen-informationssystemimi immaqalu aamma paasiniaasartoqarfiimmut paasiniaalluni). Allamiut pillugit Kiffartuussiviup naatsorsuutigaa najugaqarallarsinnaanermut sulisinnanermullu qinnuteqaatit aalajangiiffigisinnaassallugit naatsorsuiffiit tigueneraniit ullut 60 qaangiutsinnagit (qinnuteqaat) oqaaseqaatillu Namminersorlutik Oqartussaniit. Nukinginnartoqavissillugu Allamiut pillugit Kiffartuussiviup anguniartarpaa aalajangiinissaq ullut 30 qaangiutsinnagit pissasoq.

Allamiut pillugit Kiffartuussiviup Kalaallit Nunaannut najugaqarallarsinnaanermut sulisinnanermullu akuersissutissartaanni aalajangiinerit ataatsimoortillugit

nassisitissavai sulisitsisumut, qinnuteqaatit naatsorsuiffimmiittut (qinnuteqaatit), inn. ataaniittoq, akuersissulli imaqassaaq akuersissutip atuuffiata sivisussusianik paasissutissanik qinnuteqartullu ataasiakkaat paasissutissartaannik il.il. naatsorsuiffimmi/qinnuteqaammi paasissutissat tiguneqarsimasut ilanngullugit. Aalajangiineq e-maelikkuut sulisitsisumut (sinniisuanulluunniit) nassiunneqassaaq. Aalajangiinerup assilinera aamma saniatigut Kalaallit Nunaanni politiinut nassiunneqassaaq (politiet i Kangerlussuaq – kiisalu assilinera Kalaallit Nunaanni Politimesterimut, Nuuk). Aalajangiinerup assilinera taamatuttaaq Namminersorlutik Oqartussanut nassiunneqassaaq.

Najugaqarallarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissut sivitsorniarlugu qinnuteqartoqassappat, qinnuteqaat taamatuttaaq sulisitsisumit (sinniisuanulluunniit) nassiunneqassaaq naatsorsuiffiup eqqartorneqareersup pissuseqataanik. Nassiussisarnermi suleriaaseq qinnuteqaatip siullermik suliarineqarneratut iinnarpoq. Kalaallit Nunaanni najugaqarallarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissummut uppersaat (sticker) qinnuteqareernikkut allamiut ataasiakkaat passiinut ilanngunneqassaaq, tamanna pisariaqartinneqassappat, soorlu visumi-mik qinnuteqarnissamat imaluunniit nunani allani najugaqarallarsinnaanermut qinnuteqarnermi.

Allamiut pillugit Kiffartuussiviup maluginiaquaa, angalaneq nunanut Schengenimut atasut aqusaarlugit ingerlassagaanni piumasaqaatitaqarsinnaammat Schengenvisum (særlig sticker) peqarnissaaq. Qinnuteqartut ataasiakkaat (imaluunniit sulisitsisoq) namminneq misissortussaavaat, tamanna pisariaqartinneqarnersoq. Tamanna pisariaqartinneqarpat, qinnuteqartut ataasiakkaat nunani allani taamaalillutik danskit aallartitaqarfiannut saaffiginnittariaqassapput Allamiut pillugit Kiffartuussiviup najugaqarallarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissutaata kopii passinilu nassarlugit.

9.3.4 Kalaallit Nunaannut angalaneq/ iserneq

Tikiunnermut atatillugu politiit Allamiut pillugit Kiffartuussiviup aalajangiinerup tunngassuteqartut tamaasa qinnuteqartumut tunniutissavai. Politiit tikiunnerup ullua allassavaat aalajangiinerlu stempelerlugu. Qinnuteqartut ataasiakkaat pisussaapput Kalaallit Nunaannut iserneq akuerisaanersooq misissuiffigineqarnerani uppersarsinnaasariaqarpaa akuerisamik nunatsinniilluni, uppersaatitullu atorneqassapput passi atuuttoq, aammalu najugaqarallarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissut politiinit naqissuserneqarsimasooq.

9.4 Nalilersuiurnissaq

Oqartussaasut (politiit, Namminersorlutik Oqartussat aamma Allamiut pillugit Kiffartuussivik) ingerlatteriaaseq atorneqartussaaq pillugu nalilersuiuartussaapput, tassunga ilaalluni siunnersuummik tunniussinissaq paasineqarpat eqaanneruesumik ingerlatsisoqarsinnaasooq. Allanguutissattut siunnersuutissaq nassiunneqassaaq uunga: Udlændingetjenesten, Arbejdsmarkedskontoret, e-mailikkut, uunga work@us.dk kiisalu assilinera afdelingsleder Denny Enemark Nielsen, den@us.dk.

Ingerlatteriaatsimi allanguutaasinnaasut sukkanerpaamik naammassineqartassapput. Allanguutissattut siunnersuutit taamaattumik oqartussaasunit attuumassuteqartunit sukkanerpaamik suliarineqartassapput allanguutissattut siunnersuutip tiguineraniit ullut 14 qaangiutsinnagit.

